

Informatīvais ziņojums

Par risinājumiem nekustamā īpašuma nodokļa piemērošanā neapstrādātai lauksaimniecībā izmantojamai zemei

Informatīvais ziņojums sagatavots atbilstoši Ministru kabineta 2019. gada 7. maija rīkojumam Nr. 210 “Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai” (turpmāk – Valdības rīcības plāns), kurā dots uzdevums Nr. 070 “Veiksim pasākumus, lai veicinātu Latvijas lauksaimniecības zemju saglabāšanu vietējo lauksaimniecības produkcijas ražotāju rokās, valsts un pašvaldību valdījumā esošas lauksaimniecības zemes primāri piedāvājot nomā vietējiem lauksaimniecības produktu ražotājiem”. No minētā Valdības rīcības plāna uzdevuma izriet rīcības plāna pasākums Nr. 72.1. “Izvērtēt nekustamā īpašuma nodokļa papildlikmes palielināšanas nepieciešamību neizmantojamai lauksaimniecībā izmantojamai zemei un risinājumus, lai veicinātu lauksaimniecībā izmantojamo zemju apsaimniekošanu”, tāpēc jādod risinājumi neapstrādātās lauksaimniecībā izmantojamās zemes apsaimniekošanā.

Informatīvajā ziņojumā sniegta analītiska informācija par nekustamā īpašuma nodokļa (turpmāk – NĪN) papildlikmes efektivitāti un sagatavoti priekšlikumi NĪN piemērošanas risinājumiem, lai veicinātu neapstrādātās lauksaimniecībā izmantojamās zemes (turpmāk – LIZ) apsaimniekošanu.

1. NĪN papildlikmes ieviešana un tās izmaiņas

NĪN papildlikmes ieviešana

Pēc Centrālās Statistikas pārvaldes datiem, 2007. gadā Latvijā bija 19 124 saimniecības, kurās bija vairāk par vienu hektāru neizmantošanas LIZ.

Pirms tika ieviesta NĪN papildlikme neapstrādātai LIZ, Lauksaimniecības un lauku attīstības likumā bija noteikts, ka personām, kuru īpašumā vai pastāvīgajā lietošanā ir zeme, ir jānodrošina zemes izmantošana atbilstoši zemes robežu plānā iezīmētajiem lietošanas veidiem un nekustamā īpašuma valsts kadastrā reģistrētajiem zemes izmantošanas mērķiem, kā arī ir jāīsteno pasākumi, lai nepieļautu augsnes auglīgās kārtas iznīcināšanu vai kvalitātes pasliktināšanos. Savukārt likums “Par pašvaldībām” paredzēja, ka novada dome ir tiesīga izdot saistošos noteikumus arī par nezāļu apkarošanu un paredzēt administratīvo atbildību par to pārkāpšanu. Arī Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā bija paredzētas soda sankcijas par obligāto zemes aizsardzības pasākumu nepildīšanu. Tāpat pirms NĪN papildlikmes ieviešanas bija noteikts, ka pašvaldību administratīvās komisijas ir tiesīgas izskatīt administratīvo pārkāpumu lietas. Lai gan minētie administratīvie sodi bija noteikti, tomēr tobrīd varēja secināt, ka pašvaldības šo iespēju izmanto maz, jo tā ir pašvaldību brīva izvēle vai arī šī procedūra attiecīgajās pašvaldībās nenorit veiksmīgi – netiek apsekti zemes gabali un piemēroti sodi, vai arī, ja tie tiek piemēroti, tie tomēr netiek maksāti.

Lauksaimnieku nevalstiskās organizācijas pauda savu nostāju par to, ka LIZ ir viena no lielākajām mūsu valsts bagātībām un nav pieļaujama tās degradēšana, jo tas negatīvi ietekmē arī blakus esošo lauksaimniecības zemi, kas tiek apsaimniekota. Tāpēc lauksaimnieku nevalstiskās organizācijas rosināja tai lauksaimniecības zemei, kas netiek apstrādāta vai ir iegādāta spekulatīvos nolūkos, piemērot palielinātu NĪN likmi, kura kopā ar pamata likmi veidotu 3% no zemes kadastrālās vērtības.

Atšķirībā no administratīvo sodu piemērošanas, kas ir pašvaldību brīva izvēle, bija paredzams, ka pašvaldības izmantos NĪN papildlikmes piemērošanu neapstrādātai LIZ, tāpēc tie LIZ īpašnieki, kas nespēj šo zemi apsaimniekot, būs spiesti meklēt risinājumus – iznomāt vai arī pārdot zemi tiem lauksaimniekiem, kas ir ieinteresēti to iegādāties lauksaimniecības produkcijas ražošanai.

2009. gada 1. decembrī tika pieņemts likums “Grozījumi likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli””, nosakot, ka ar NĪN papildlikmi 1,5% apmērā apliek neapstrādātu LIZ, izņemot zemi, kuras platība nepārsniedz 1 ha vai kurai normatīvajos aktos ir noteikti lauksaimnieciskās darbības ierobežojumi. Tādējādi neapstrādātai LIZ no 2010. gada tiek piemērota NĪN papildlikme 1,5% apmērā no kadastrālās vērtības, kas līdz 2012. gadam kopā ar nekustamā īpašuma nodokļa pamatlīkmi 1,5% veidoja kopējo nekustamā īpašuma nodokļa likmi neapstrādātai lauksaimniecībā izmantojamai zemei 3% no kadastrālās vērtības. Tika arī noteikts, ka likuma “Par nekustamā īpašuma nodokli” izpratnē neapstrādāta LIZ ir visa LIZ platība zemes vienībā, ja vairāk nekā 70% no LIZ platības attiecīgajā zemes vienībā līdz kārtējā gada 1. septembrim netiek izmantoti lauksaimniecības produktu ražošanai vai audzēšanai, ieskaitot ražas novākšanu, dzīvnieku ganīšanu un turēšanu lauksaimniecības nolūkiem, vai minētā zemes platība netiek uzturēta labā lauksaimniecības un vides stāvoklī.

NĪN papildlikmes piemērošanas izmaiņas.

Nacionālā attīstības plānā 2014.–2020. gadam bija izvirzīts mērķis, ka 2020. gadā apsaimniekotās LIZ īpatsvaram ir jābūt 95 % no valstī kopējās LIZ platības. 2012. gada 10. oktobrī stājās spēkā Valsts prezidenta rīkojums Nr. 5 “Par priekšlikumiem lauksaimniecības zemes efektīvai un ilgtspējīgai izmantošanai”, kurā noteikts, ka Zemkopības ministrijai sadarbībā ar Valsts prezidenta kanceleju un citām iesaistītajām organizācijām līdz 2013. gada 1. jūnijam, lai veicinātu Latvijas valsts ilgtermiņa aktīva – zemes – racionālu izmantošanu, ir jānodrošina lauksaimniecības zemes apjoma saglabāšana un tās efektīva un ilgtspējīga izmantošana (arī pārvaldība, konsolidācija un atbalsta instrumenti), Latvijas zemes resursu aizsardzība un pieejamība Latvijas iedzīvotājiem.

Lauku atbalsta dienesta (turpmāk – LAD) informācija liecināja, ka ir ļoti liels gadījumu skaits, kad zemes īpašnieki, lai izvairītos no palielinātā nodokļa nomaksas, apstrādā tikai mazāko daļu no LIZ, lai iekļautos 30% kritērijā. Tādējādi kritērijs, ka tikai 30% no lauksaimnieciskās zemes ir jāapstrādā, lai to uzskatītu par apstrādātu, bija neadekvāts, jo tā nav pat puse no LIZ vienības, kas tika apstrādāta.

Pamatojoties uz minēto, Zemkopības ministrija 2012. gadā rosināja paaugstināt NĪN likmi neapstrādātai LIZ, kā arī rosināja mainīt 30% LIZ apstrādes sliekšni uz 70%.

Papildus tam Zemkopības ministrija un lauksaimnieku nevalstiskās organizācijas aicināja NĪN kopējo likmi neapstrādātai LIZ paaugstināt līdz 10 % (NĪN papildlikmi noteikt 8,5 %) jo uzskatīja, ka tās paaugstināšana dos pietiekamu stimulu, lai īpašniekus mudinātu apstrādāt savas zemes platību vai arī nodot to apsaimniekošanā vai nomā lauksaimnieciskās produkcijas ražotājiem, kam LIZ ir nepieciešama lauksaimnieciskai ražošanai. Tomēr šis Zemkopības ministrijas un lauksaimnieku nevalstisko organizāciju priekšlikums netika ņemts vērā.

Sākot ar 2013. gadu, tiesības noteikt NĪN likmes tika deleģētas pašvaldībām, lai tās, labāk pārzinot savu iedzīvotāju vajadzības un pašvaldību iespējas, īstenotu konkrētai pašvaldībai labvēlīgāku NĪN politiku ilgtermiņā. NĪN likmi vai likmes no 0,2 līdz 3% no nekustamā īpašuma kadastrālās vērtības nosaka pašvaldība savos saistošajos noteikumos, kurus tā publicē līdz pirmstaksācijas gada 1. novembrim. NĪN likmi, kas pārsniedz 1,5% no nekustamā īpašuma kadastrālās vērtības, pašvaldība nosaka tikai tad, ja nekustamais īpašums netiek uzturēts atbilstoši

normatīvajos aktos noteiktajai kārtībai. Ja pašvaldība līdz noteiktajam termiņam saistošos noteikumus nav publicējusi, nekustamā īpašuma nodokļa likme LIZ ir 1,5%

Sākot ar 2013. gadu pašvaldība neapstrādātai LIZ var noteikt NĪN likmi robežās no 1,5 līdz 3 %. Tādējādi pašvaldība neapstrādātai LIZ var piemērot NĪN likmi 3% apmērā kopā ar NĪN papildlikmi 1,5%, nosakot neapstrādātai LIZ kopējo NĪN likmi 4,5%.

Tika noteikts, ka likuma “Par nekustamā īpašuma nodokli” izpratnē neapstrādāta LIZ ir visa LIZ platība zemes vienībā, ja vairāk nekā 30% no LIZ platības attiecīgajā zemes vienībā līdz kārtējā gada 1. septembrim netiek izmantoti lauksaimniecības produktu ražošanai vai audzēšanai, ieskaitot ražas novākšanu, dzīvnieku ganīšanu un turēšanu lauksaimniecības nolūkiem, vai minētā zemes platība netiek uzturēta labā lauksaimniecības un vides stāvoklī. Šī tiesību norma stājas spēkā 2013. gada 1. janvārī un tika piemērota nodokļa aprēķinam, sākot ar 2014. taksācijas gadu.

2. LIZ apsekošanas kārtība un neapstrādāto LIZ platību apzināšana NĪN papildlikmes piemērošanai

LIZ apsekošana ir deleģēta LAD, ko tas dara saskaņā ar Ministru kabineta 2010. gada 13. jūlija noteikumiem Nr. 635 “Kārtība, kādā apseko un nosaka neapstrādātās lauksaimniecībā izmantojamās zemes platību un sniedz informāciju par to” (turpmāk – noteikumi Nr. 635).

Valsts zemes dienests (turpmāk – VZD) sniedz informāciju LAD no Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmas par zemes vienībām, kurām noteikts kāds no LIZ lietošanas veidiem un kuru platība ir lielāka par vienu hektāru. LAD bez zemes vienības īpašnieka, tiesiskā valdītāja vai to pārstāvju klātbūtnes katru gadu apseko zemes vienību (kadastru), lai vizuāli pārbaudītu, vai vismaz 70% LIZ ir apsaimniekota.

LAD veic vizuālo apsekošanu dabā vai pēc LAD rīcībā esošajiem ortofotoattēliem vai satelītattēliem tikai tām kadastra vienībām, kas Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā ir reģistrētas kā LIZ.

Saskaņā ar noteikumu Nr. 635 5. punktu LAD apkopo apsekošanas laikā iegūto informāciju un sniedz to pašvaldībām NĪN papildlikmes aprēķināšanai par zemes vienībām, kas uzskatāmas par neapstrādātu LIZ atbilstoši likuma “Par nekustamā īpašuma nodokli” 3. panta astotajai daļai.

Likuma “Par nekustamā īpašuma nodokli” 3. panta 1.¹ daļā ir noteikts, ka NĪN papildlikmi 1,5% apmērā piemēro neapstrādātai LIZ, izņemot zemei, kuras platība vienu hektāru vai kurai normatīvajos aktos ir noteikti lauksaimnieciskās darbības ierobežojumi.

No minētās tiesību normas izriet, ka jāizpildās četriem priekšnoteikumiem, lai zemei piemērotu NĪN papildlikmi:

- 1) zeme nodokļa administrēšanas vajadzībām uzskatāma par LIZ;
- 2) zemei ir jābūt atzītai par neapstrādātu LIZ;
- 3) zemes platībai ir jābūt vismaz vienu hektāru lielai;
- 4) zemei nav noteikti lauksaimniecības darbības ierobežojumi.

Likuma “Par nekustamā īpašuma nodokli” 4.panta 1.¹ daļā ir noteikts, ka NĪN administrēšanai izmantojami Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā reģistrētos dati. Izmāņas nekustamā īpašuma sastāvā vai nekustamā īpašuma objektu raksturojošajos datos nodokļa aprēķinā ņem vērā atbilstoši šajā likumā noteiktajai kārtībai, ja šīs izmaiņas ir reģistrētas Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā. Arī Nekustamā īpašuma valsts kadastra likuma 8. panta 4. punktā noteikts, ka aktuālo kadastra informāciju izmanto NĪN administrēšanai.

No minētām tiesību normām izriet, ka zeme NĪN administrēšanas vajadzībām uzskatāma par LIZ, ja tā ir reģistrēta Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā kā LIZ.

Neapstrādātas LIZ definīcija dota likuma “Par nekustamā īpašuma nodokli” 3. panta astotajā daļā. Proti, šā likuma izpratnē neapstrādāta LIZ ir visa LIZ platība zemes vienībā, ja vairāk nekā 30% no LIZ platības attiecīgajā zemes vienībā līdz kārtējā gada 1. septembrim netiek izmantoti lauksaimniecības produktu ražošanai vai audzēšanai, ieskaitot ražas novākšanu, dzīvnieku ganīšanu un turēšanu lauksaimniecības nolūkiem, vai minētā zemes platība netiek uzturēta labā lauksaimniecības un vides stāvoklī. Ministru kabinets nosaka pazīmes, pēc kurām atzīstams, ka zeme netiek uzturēta labā lauksaimniecības un vides stāvoklī.

Tātad no minētās tiesību normas izriet, ka pamats LIZ uzskatīšanai par neapstrādātu ir apstākļi, ka tā netiek izmantota lauksaimniecības produktu ražošanai vai audzēšanai. Savukārt, ja zeme tiek izmantota lauksaimniecības produktu ražošanai vai audzēšanai, papildus arī vērtē, vai zemes platība tiek uzturēta labā lauksaimniecības un vides stāvoklī. Pazīmes, pēc kurām atzīstams, ka zeme netiek uzturēta labā lauksaimniecības un vides stāvoklī, ir noteiktas noteikumu Nr. 635 6. punktā. Minēto noteikumu izpratnē LIZ platība netiek uzturēta labā lauksaimniecības un vides stāvoklī, ja līdz kārtējā gada 1. septembrim tajā vismaz vienu reizi nav nopļauta un tajā nav novākta vai sasmalcināta un izklidēta zāle.

Lai LIZ īpašnieki pēc iespējas drīzāk tiktu informēti par to īpašumā esošajām neapstrādātajām zemes vienībām atbilstoši LAD ikgadējā apsekošanā konstatētajam, informācija par neapstrādātajām LIZ vienībām pēc katra kārtējā gada 20. novembra tiek publicēta LAD oficiālajā tīmekļvietnē¹. Zemes īpašniekam ir tiesības apstrīdēt LAD apsekošanas rezultātus, kā arī, ievērojot likuma “Par nekustamā īpašuma nodokli” 10. pantā noteikto, apstrīdēt NĪN maksāšanas paziņojumus.

Saskaņā ar noteikumu Nr. 635 8. punktu pēc pašvaldību pieprasījuma LAD atkārtoti jāizvērtē sniegtā informācija un, ja nepieciešams, vēlreiz jāapseko neapstrādātās zemes vienības.

3. LIZ platību izmaiņu tendences

Zemes resurss ir būtisks priekšnoteikums lauksaimniecības attīstībai un pārtikas nodrošināšanai, un Latvijas ģeogrāfiskais novietojums un klimats kopumā ir labi priekšnoteikumi, lai lauksaimniecības nozare spētu nodrošināt nepieciešamos resursus iekšējam tirgum un eksportam. Tomēr Latvijā netiek pilnībā un efektīvi izmantoti visi zemes resursi, jo ne visa LIZ tiek izmantota ražošanai, un tas samazina arī lauku reģionu iedzīvotāju ieņēmumus un negatīvi ietekmē lauku apdzīvotību².

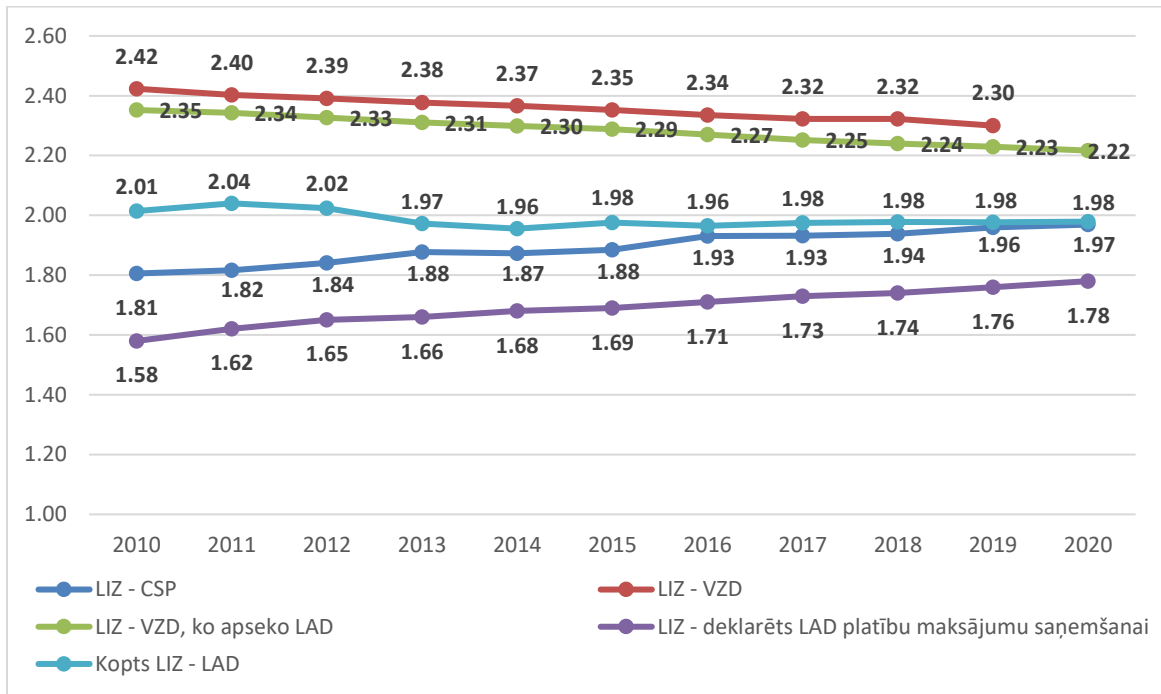
Dažādos informācijas avotos ir atrodama atšķirīga informācija par LIZ platības lielumu Latvijā. Galvenokārt tas ir skaidrojams ar atšķirībām izmantotajās definīcijās. VZD atspoguļo informāciju no Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmas par zemes vienībām, kurām noteikts kāds no LIZ lietošanas veidiem. Centrālā statistikas pārvalde (turpmāk – CSP) atspoguļo datus par LIZ izmantošanu. Informācija pārsvarā tiek iegūta no aptaujas par LIZ platībām. Informāciju par lauksaimniecības zemi apkopo arī LAD. Šī iestāde ne tikai apseko tādas LIZ platības, kurām atbilstoši Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmai noteikts kāds no LIZ lietošanas veidiem un kuru platība ir lielāka par vienu hektāru, bet arī administrē atbalsta maksājumus lauksaimniecībā un apkopo informāciju par atbalstam pieteiktajām lauksaimniecības zemes platībām. Atbalstam pieteiktā platība ir ģeogrāfiski precīzi identificējama,

¹ <http://www.lad.gov.lv/lv/atbalsta-veidi/noderigi/lauksaimnieciba-izmantojamas-zemes-apsekosana-1/>

² LLU monogrāfija “Siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanas iespējas ar klimatam draudzīgu lauksaimniecību un mežsaimniecību Latvijā”, 2018.

jo par katru lauku ir informācija – lauka koordinātas un kultūraugi tajā. Turklāt LAD dati ļauj ģeogrāfiski identificēt arī tās lauksaimniecības platības, kas nav pieteiktas atbalstam.

Pēc CSP datiem, izmantotā LIZ platība kopš 1990. gada ir piedzīvojuši gan strauju samazinājumu, gan palielinājumu. Straujš izmantotās LIZ samazinājums ir vērojams laikā no 1990. līdz 1999. gadam, kad platība samazinājās no 2,53 milj. ha līdz aptuveni 1,6 milj. ha. Latvijai iestājoties ES, izmantotā LIZ platība palielinājās.

1. attēls. LIZ platību izmaiņu tendence no 2010. līdz 2020. gadam, milj. hektāros

Datu avots: Zemkopības ministrija pēc VZD, CSP un LAD datiem

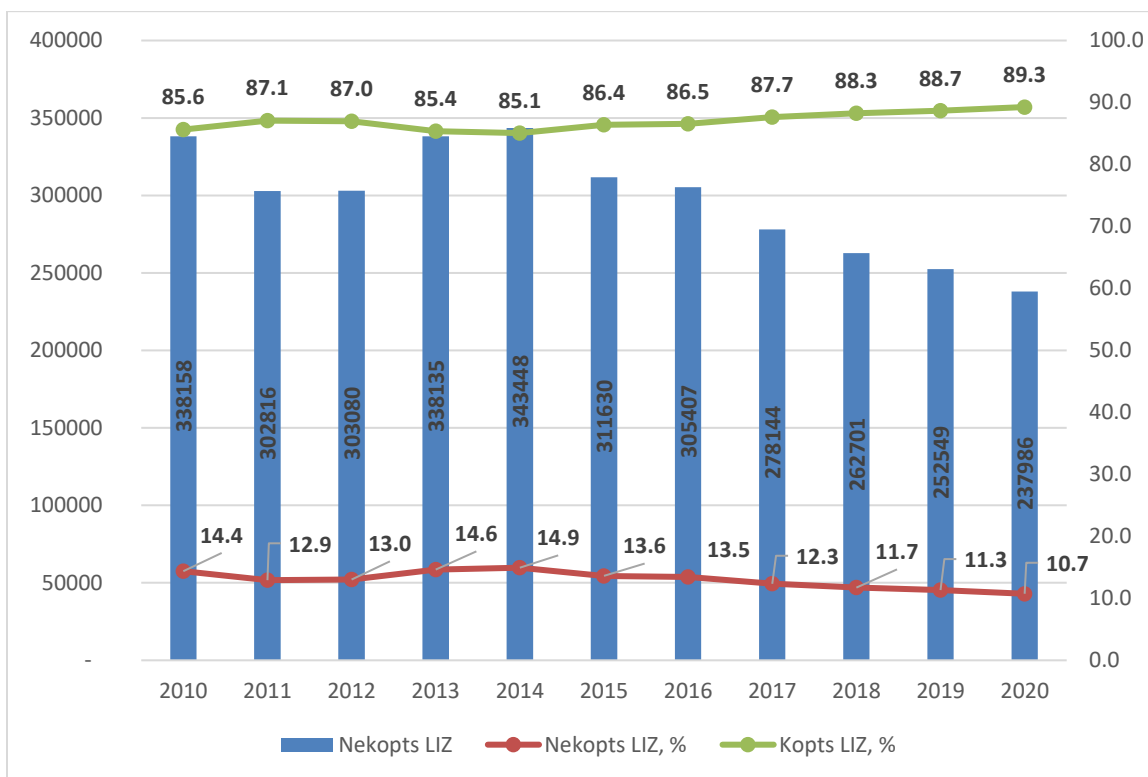
Atbilstoši VZD informācijai kopš 2010. gada ir novērojama LIZ platību samazināšanās. Laikā no 2010. līdz 2019. gadam LIZ platības ir samazinājušās no 2,42 milj. ha līdz 2,3 milj. ha jeb gandrīz par 5%. Tā kā LAD vizuāli apseko tikai tās kadastra vienības, kuras VZD Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā ir reģistrētas kā LIZ un kuru platība nav mazāka kā viens hektārs, tad LAD apsekotā platība atšķiras no VZD Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā reģistrētajām LIZ platībām. Arī katru gadu samazinās tā LIZ platība, kas LAD ir jāapseko. No 2010. līdz 2020. gadam tā ir samazinājusies no 2,35 milj. ha līdz 2,22 milj. ha jeb 5,5%.

Starpība starp VZD Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā reģistrētajām LIZ platībām un LIZ platībām, ko apseko LAD, 2019. gadā bija 70 tūkstoši hektāru – tā tomēr ir ievērojama LIZ platība, par kuru patlaban nav informācijas, vai tā ir apstrādāta vai neapstrādāta LIZ.

Atbilstoši CSP datiem ik gadu palielinās LIZ platības. No 2010. līdz 2020. gadam LIZ platības ir palielinājušās no 1,81 milj. ha līdz 1,97 milj. ha jeb 8,8%. Turklāt 2020. gadā LIZ platību lielums, pēc CSP datiem, gandrīz sakrīt ar LAD apsekojumos iegūto informāciju par koptajām LIZ platībām.

LAD apsekojumos iegūtā informācija liecina, ka kopto LIZ platību lielums 2020. gadā veidoja 89,2% no kopējās LAD apsekotās LIZ platības.

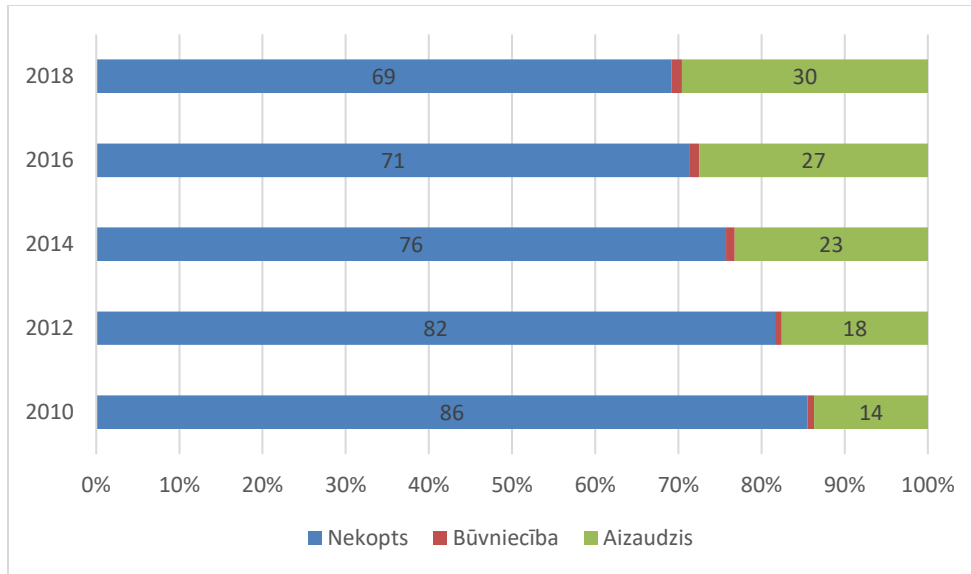
Saskaņā ar LAD informāciju katru gadu arvien vairāk kļūst to LIZ platību, kas deklarētas LAD platību maksājumu saņemšanai. No 2010. līdz 2020.gadam LAD deklarētās LIZ platības platību maksājumu saņemšanai palielinājušās no 1,58 milj. ha līdz 1,78 milj. ha jeb gandrīz par 13%. Tomēr 2020. gadā LAD pieteiktais LIZ platības lielums platību maksājumu saņemšanai veido 80,2% no valstī no kopējās LAD apsekotās koptās LIZ platības. Tas nozīmē, ka aptuveni 44 tūkstoši ha jeb gandrīz 20% netiek pieteikti LAD platību maksājumu saņemšanai.

2. attēls. Neapstrādāto LIZ platību izmaiņas no 2010. līdz 2020. gadam, hektāros
 Datu avots: Zemkopības ministrija pēc LAD datiem

Neapstrādātās LIZ platības kopš 2010. gada ir samazinājušās no 338,2 tūkst. ha līdz 238 tūkst. ha jeb par gandrīz 30%. 2010. gadā, pēc LAD datiem, 14,4% jeb 338,2 tūkst. ha no kopējām LAD apsekotajām LIZ platībām netika uzturēti labā lauksaimniecības un vides stāvoklī. Savukārt 2020. gadā vien 10,7% jeb 238 tūkst. ha no kopējām LAD apsekotajām LIZ platībām nebija uzturētas labā lauksaimniecības un vides stāvoklī.

No 2010. gada palielinājies arī apstrādātās LIZ īpatsvars. 2010. gadā apstrādātās LIZ īpatsvars no kopējās LAD apsekotās LIZ platības veidoja 85,6%, savukārt 2020. gadā – 89,3%. Tādējādi apstrādātās LIZ īpatsvars no 2010. līdz 2020. gadam ir palielinājies par 3,7 procentpunktiem.

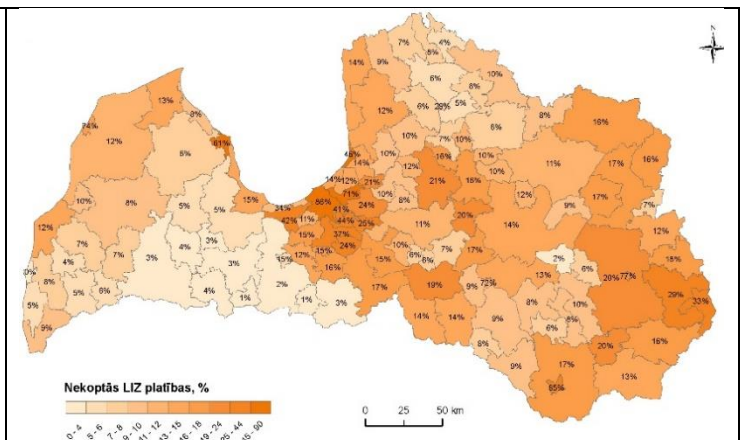
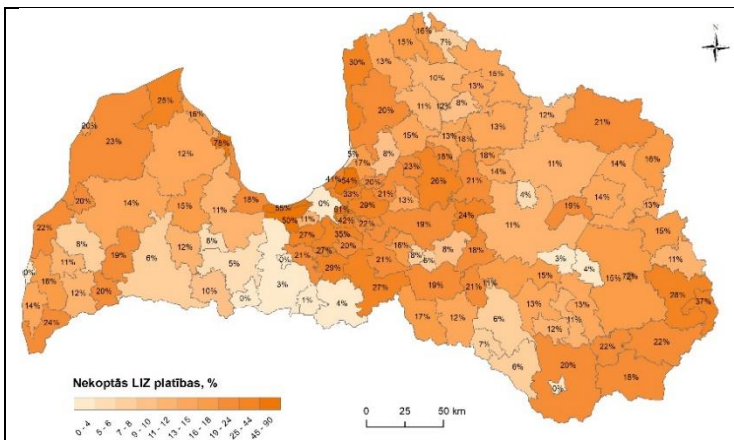

3. attēls. Neapstrādāto LIZ platību struktūras izmaiņas no 2010. līdz 2017. gadam, %.

Datu avots: Zemkopības ministrija pēc LAD datiem

Katru gadu novērojama tendence, ka aizvien lielāka kļūst tā neapstrādātā LIZ platība, kas uzskatāma par aizaugušu, un samazinās tā platība, kas uzskatāma par nekoptu. Tas nozīmē, ka, iespējams, daļu no aizaugušās platības vairs nav iespējama atgūt lauksaimnieciskajā ražošanā, kā arī tās atgūšanai nepieciešami ievērojami ieguldījumi. Pēc LAD informācijas, 2010. gadā no kopējās neapstrādātās LIZ platības 338,2 tūkst. ha tikai 46,3 tūkst. ha jeb 14% bija aizaugusi LIZ. Savukārt 2018. gadā par aizaugušu LIZ platību uzskatāmi jau 262,7 tūkst. ha jeb 30% no kopējās neapstrādātās LIZ platības 875,9 tūkst. ha. Tas nozīmē, ka saskaņā ar VZD informāciju aptuveni 77,7 tūkst. ha LIZ Latvijā ir aizaugusi, bet joprojām tiek uzskaitīti kā LIZ.

Ik gadu palielinās arī tā neapstrādātā LIZ platība, kurā LAD konstatējis būvniecību. Saskaņā ar LAD informāciju laikā no 2010. līdz 2018. gadam neapstrādātā LIZ platība, kurā LAD konstatējis būvniecību, ir palielinājusies no 2633 līdz 3 349 ha jeb 27%.

4. attēls. Neapstrādāto LIZ platību īpatsvars % no kopējām LIZ platībām sadalījumā pa novadiem 2010. gadā

Datu avots: Zemkopības ministrija pēc LAD datiem

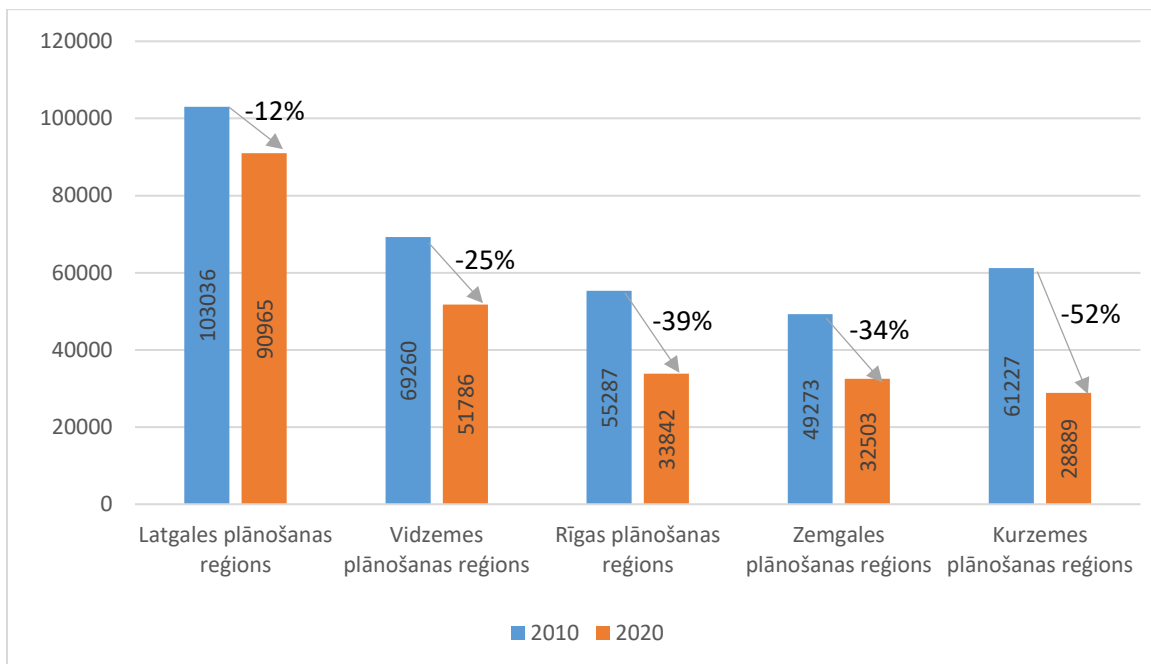
5. attēls. Neapstrādāto LIZ platību īpatsvars % no kopējām LIZ platībām sadalījumā pa novadiem 2020. gadā

Datu avots: Zemkopības ministrija pēc LAD datiem

Aplūkojot 4. un 5. attēlu, var secināt, ka no 2010. līdz 2020. gadam neapstrādātā LIZ platība ir samazinājusies lielākajā daļā Latvijas teritorijas. Salīdzinājumam: 2010. gadā 40 novados neapstrādāto LIZ platību īpatsvars veidoja 20% no kopējām LIZ platībām novados, savukārt 2020. gadā šādu novadu skaits bija sarucis līdz 22 novadiem.

Vēl joprojām vairākās teritorijās tomēr saglabājas procentuāli augsts neapstrādātās LIZ platības īpatsvars no kopējām LIZ platībām. Lielākais neapstrādātās LIZ platības īpatsvars vērojams Republikas pilsētu teritorijās, Pierīgas reģiona novados, dažos Vidzemes un Latgales reģionu novados. Vislielākais neapstrādāto LIZ platību īpatsvars ir Rīgā un Daugavpilī, kur neapstrādāto LIZ platību īpatsvars veido 86% no kopējām LIZ platībām šajās pilsētās. Arī Rēzeknē, Ventspilī un Jēkabpilī neapstrādāto LIZ platību īpatsvars ir virs 70%, tomēr šajās pilsētās neapstrādātās LIZ platības ir ļoti nelielas – no 23 ha Rēzeknē līdz 365 ha Daugavpilī.

Savukārt vismazākais neapstrādātās LIZ platības īpatsvars no kopējās LIZ platības vērojams Zemgales reģiona novados, kā arī dažos Kurzemes un Vidzemes reģiona novados.

6. attēls. Neapstrādātās LIZ platības izmaiņu dinamika no 2010. līdz 2020. gadam, hektāros un procentos, sadalījumā pa plānošanas reģioniem.

Datu avots: Zemkopības ministrija pēc LAD datiem

Lielākais neapstrādāto LIZ platību apjoms novērojams Latgales reģionā. Latgales reģionā neapstrādāto LIZ platību īpatsvars no kopējām neapstrādātajām LIZ platībām veido 38%. Laikā no 2010. līdz 2020. gadam Latgales reģionā neapstrādātās LIZ platības samazinājušās no 103 tūkst. ha līdz 91 tūkst. ha jeb tikai par 12 %.

Vislabāk ar neapstrādāto LIZ platību samazināšanu ir veicies Kurzemes reģionam, kurā neapstrādātās LIZ platības ir samazinājušās no 61,2 tūkst. ha 2010. gadā līdz 28,9 tūkst. ha 2020.gadā jeb par 53%. Kurzemes reģions ir arī tas reģions, kurā patlaban ir vismazākais neapstrādāto LIZ platību lielums – 28,9 tūkst. ha – un neapstrādāto LIZ platību īpatsvars no kopējām neapstrādātajām LIZ platībām veido vien 12%.

Savukārt piecās Republikas pilsētās un 17 novados neapstrādātās LIZ platības ir nevis samazinājušās, bet pat palielinājušās. Laikā no 2010. līdz 2020.gadam piecās Republikas pilsētās un 17 novados neapstrādātās LIZ platības ir palielinājušās no 48 003 ha līdz 63 610 ha jeb par 32,5%.

Likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” noteiktās NĪN likmes ir bijušas efektīvas un devušas pozitīvu rezultātu neapstrādāto LIZ platību samazināšanā. Kopumā neapstrādātās LIZ platības kopš 2010. gada, kad tika ieviesta NĪN papildlikme neapstrādātai LIZ, ir samazinājušās no 338,2 tūkst. ha līdz 238 tūkst. ha jeb gandrīz par 30%. Pēc LAD datiem, 2010. gadā 14,4% jeb 338,2 tūkst. ha no kopējām LAD apsekotajām LIZ platībām nebija uzturēti labā lauksaimniecības stāvoklī. Savukārt 2020. gadā vien 10,7% jeb 238 tūkst. ha no kopējām LAD apsekotajām LIZ platībām nebija uzturēti labā lauksaimniecības stāvoklī.

Laikā no 2010. līdz 2019. gadam kopējās LIZ platības saskaņā ar VZD informāciju ir samazinājušās no 2,42 milj. ha līdz 2,3 milj. ha jeb gandrīz par 5%. Tā kā LAD vizuāli apseko tikai tās kadastra vienības, kuras Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā ir reģistrētas kā LIZ un kuru platība nav mazāka kā viens hektārs, tad LAD apsekotā platība atšķiras no VZD Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā reģistrētās LIZ platības. Attiecīgi ar katru gadu par 5,5% ir samazinājusies LAD apsekotā LIZ platība. Starpība starp VZD Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā reģistrētajām LIZ platībām un LAD apsekotajām LIZ platībām 2019. gadā bija 70 tūkstoši ha – tā tomēr ir ievērojama LIZ platība, par kuru patlaban nav informācijas, vai tā ir apstrādāta vai neapstrādāta LIZ.

Katru gadu palielinās apstrādātā LIZ platība, un saskaņā ar LAD informāciju laikā no 2010. līdz 2020. gadam LIZ platības, kas deklarētas platību maksājumu saņemšanai, ir palielinājušās no 1,58 milj. ha līdz 1,78 milj. ha, jeb gandrīz par 13%. 2020. gadā LIZ platību lielums, kas pieteikts LAD platību maksājumu saņemšanai, veido 80,2% no valstī no kopējās LAD apsekotās koptās LIZ platības. Tas nozīmē, ka aptuveni 44 tūkstoši ha jeb gandrīz 20% koptas LIZ platības netiek pieteikti LAD platību maksājumu saņemšanai.

Tomēr ik gadu novērojama tendence, ka aizvien lielāka kļūst tā neapstrādātā LIZ platība, kas uzskatāma par aizaugušu, un samazinās tā platība, kas uzskatāma par nekoptu. Tas nozīmē, ka, iespējams, daļu aizaugušās platības vairs nav iespējams atgūt lauksaimnieciskajā ražošanā, kā arī tās atgūšanai nepieciešami ievērojami ieguldījumi. Pēc LAD informācijas, 2010. gadā no kopējām neapstrādātām LIZ platībām tikai 46,3 tūkst. ha jeb 14% bija aizaugusi LIZ. Savukārt 2018. gadā par aizaugušām LIZ platībām uzskatāmi jau 77,7 tūkst. ha jeb 30% no kopējām neapstrādātām LIZ platībām. Tas nozīmē, ka saskaņā ar VZD informāciju aptuveni 77,7 tūkst. ha LIZ platības Latvijā ir aizaugušas, bet joprojām tiek uzskaitītas kā LIZ. Jāņem vērā, ka aizaugušo LIZ platību atgūšanai lauksaimnieciskajā ražošanā nepieciešami ievērojami ieguldījumi.

Katru gadu palielinās arī tā neapstrādātā LIZ platība, kurā LAD konstatējis būvniecību. Saskaņā ar LAD informāciju laikā no 2010. līdz 2018. gadam neapstrādātā LIZ platība, kurā LAD konstatējis būvniecību, ir palielinājusies no 2633 ha līdz 3349 ha jeb 27%.

Laikā no 2010. līdz 2020.gadam neapstrādātā LIZ platība ir samazinājusies lielākajā daļā Latvijas teritorijas. Salīdzinājumam: 2010. gadā 40 novados neapstrādāto LIZ platību īpatsvars veidoja 20 % no kopējās LIZ platības novados, bet 2020. gadā šādu novadu skaits ir sarucis līdz 22.

Visvairāk neapstrādāto LIZ platību atrodas Latgales reģionā, kurā neapstrādāto LIZ platību īpatsvars no kopējām neapstrādātajām LIZ platībām veido 38%. Vislabāk neapstrādāto LIZ platību samazināšanā ir veicies Kurzemes reģionam, kurā neapstrādātas LIZ platības laikā

no 2010. līdz 2020. gadam ir samazinājušās no 61,2 tūkst. ha 2010. gadā līdz 28,9 tūkst. ha 2020. gadā jeb par 53%.

4. Latvijas Republikas pilsētu un novada pašvaldību rīcība NĪN likmju piemērošanā, viedokļi un priekšlikumi neapstrādātās LIZ apsaimniekošanas veicināšanā

Ņemot vērā Valdības rīcības plāna uzdevumu un to, ka no 2013. gada novada pašvaldībām ir dotas tiesības noteikt NĪN likmi, kā arī to, ka pašvaldības ir tiešā saiknē ar savā pašvaldības teritorijā esošajiem LIZ īpašniekiem, tāpēc vislabāk pārzina situāciju savā pašvaldībā, Zemkopības ministrija veica Latvijas Republikas pilsētu un novada pašvaldību aptauju.

Aptaujas mērķis bija noskaidrot, kādas NĪN likmes neapstrādātai LIZ pašvaldības piemēro, kā arī pašvaldību viedokli par to, vai pašvaldībā noteiktās NĪN likmes ir efektīvas un vai ir nepieciešams pārskatīt likumā "Par nekustamā īpašuma nodokli" noteiktās NĪN likmes neapstrādātai LIZ, kā arī pašvaldības tika aicinātas sniegt informāciju par nepieciešamiem risinājumiem, lai veicinātu neapstrādāto lauksaimniecībā izmantojamās zemes apsaimniekošanu.

No visām Latvijas Republikas pilsētu un novadu pašvaldībām aptaujai informāciju sniedza piecas Latvijas Republikas pilsētu pašvaldības un 84 novadu pašvaldības. Aptauja notika pirms 2020. gada 10. jūnija, kad tika pieņemts Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums. Liela daļa pašvaldību, kas nebija skaidri norādījušas viedokli par to, vai NĪN papildlikmi ir nepieciešams pārskatīt vai ne, informēja, ka pirms 2021. gada pašvaldību vēlēšanām, nezinot nākamās pašvaldības deputātu viedokli, uz šādu jautājumu nevar sniegt skaidru atbildi.

No 89 pilsētu un novadu pašvaldībām 45 atzina, ka NĪN likmes ir efektīvas, 8 norādīja, ka nav efektīvas, savukārt 33 nesniedza atbildi. No 89 pilsētu un novadu pašvaldībām 11 pašvaldības uzskata, ka NĪN likmes ir jāpaaugstina, 5 pašvaldības uzskata, ka NĪN likmes ir jāsamazina, savukārt lielākā daļa pašvaldību – 57 – ir norādījušas, ka NĪN likmes nav jāmaina.

Aptaujas rezultāti Latvijas Republikas pilsētu pašvaldībās

No piecām Latvijas Republikas pilsētu pašvaldībām, kas iesaistījās aptaujai, trīs pilsētu pašvaldības informēja, ka to pilsētu administratīvajā teritorijā nav zemes vienības ar kodu 0101 un lietošanas mērķi "Zeme, uz kuras galvenā saimnieciskā darbība ir lauksaimniecība". Savukārt divas Latvijas Republikas pilsētu pašvaldības informēja, ka to teritorijā LIZ veido ļoti nelielu daļu no kopējās zemes platības. Viena no šīm divām Latvijas Republikas pilsētu pašvaldībām norādīja, ka 2020. gadā NĪN likmes neapstrādātai LIZ ir piemērota vien pieciem īpašumiem, kā arī informēja, ka, vērtējot situāciju vairāku gadu garumā, NĪN likme neapstrādātai LIZ tiek piemērota atkārtoti vieniem un tiem pašiem īpašumiem. Otra pašvaldība informēja, ka 2020. gadā NĪN likme par neapstrādātu LIZ bija jāpiemēro tikai četrām LIZ vienībām un tā ir secinājusi, ka nodokļa maksātāji ir maksā nodokli dubultā, bet nav ieinteresēti sakopt LIZ.

Atbilstoši LAD informācijai kopumā Latvijas Republikas pilsētu pašvaldību teritorijās laikā no 2010. līdz 2020. gadam neapstrādātās LIZ platības ir palielinājušās no 984 ha līdz 2772 ha jeb gandrīz trīs reizes.

Aptaujas rezultāti novados

4,5% NĪN likme neapstrādātai LIZ

Jāsecina, ka pašvaldības diezgan kūtri ir izmantojušas maksimālo NĪN likmi neapstrādātai LIZ – 4,5% (3% NĪN pamatlikmi + 1,5% NĪN papildlikmi).

No 84 novadu pašvaldībām vien četras pašvaldības savā teritorijā esošai neapstrādātai LIZ piemēro likumā “Par Nekustamā īpašuma nodokli” pieļaujamo maksimālo 4,5% NĪN likmi (3% NĪN pamatlikmi + 1,5% NĪN papildlikmi).

Divas no četrām pašvaldībām, kas savā teritorijā neapstrādātai LIZ piemēro maksimāli pieļaujamo NĪN likmi, ir norādījušas, ka nav nepieciešams to pārskatīt un tā ir jāsaglabā. Viena pašvaldība nesniedza atbildi uz jautājumu, vai ir nepieciešams NĪN likmes par neapstrādātu LIZ pārskatīt, informējot, ka katru gadu arvien vairāk LIZ īpašnieku cenšas sakopt LIZ, vienlaikus norādot, ka lauksaimniecības zemes sakopšanas dinamika varētu būt straujāka. Savukārt cita novada pašvaldība norādīja, ka palielinātā NĪN likme pašlaik ir svarīgs finanšu instruments, kas tomēr stimulē zemes īpašniekus, kuri nenodarbojas ar lauksaimniecisko darbību un kuru īpašumā ir lielas lauksaimniecības zemes platība, uzturēt to labā lauksaimniecības un vides stāvoklī. Šī pašvaldība arī norāda, ka pat pie maksimāli pieļaujamās 4,5% NĪN likmes, kas pašvaldībā ir noteikta, daži zemes īpašnieki nav ieinteresēti apstrādāt mazās neapstrādātās lauksaimniecības zemes platības un ka viens no instrumentiem, lai veicinātu LIZ apsaimniekošanu, varētu būt pakāpeniska NĪN papildlikmes paaugstināšana.

Kopumā šajās novadu pašvaldībās neapstrādātās LIZ platības laikā no 2010. līdz 2020. gadam ir samazinājušās no 9846 ha līdz 4724 ha jeb par 52%.

4% NĪN likme neapstrādātai LIZ

No 84 novadu pašvaldībām vien divas pašvaldības savā teritorijā esošai neapstrādātai LIZ piemērojušas 4% NĪN kopējo likmi (2,5% NĪN pamatlikmi + 1,5% NĪN papildlikmi).

Viena no tām norādīja, ka iespēja pašvaldībai noteikt palielinātu NĪN likmi neapstrādātai LIZ ir pietiekams instruments, lai LIZ īpašnieki censtos uzturēt lauksaimniecības zemi sakoptu, un uzskata, ka patlaban likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” noteiktās NĪN likmes nav jāmaina.

Savukārt otra informē, ka tās novadā apstiprinātās NĪN likmes ir efektīvas, jo neapstrādātās LIZ vienības laikā no 2013. līdz 2020. gadam ir samazinājušās no 520 vienībām līdz 400 zemes vienībām, tomēr nav norādījusi, vai NĪN likmes būtu jāpārskata.

Kopumā šajos divos novados neapstrādātās LIZ platības laikā no 2010. līdz 2020. gadam samazinājās no 5360 ha līdz 2787 ha jeb 48%.

3% NĪN likme neapstrādātai LIZ

No 84 novadu pašvaldībām 77 pašvaldības savā teritorijā esošai neapstrādātai LIZ piemēro likumā “Par Nekustamā īpašuma nodokli” noteikto 3% NĪN kopējo likmi (1,5% NĪN pamatlikmi + 1,5% NĪN papildlikmi), kas pašvaldībām jāpiemēro tādā gadījumā, ja tās nav izmantojušas likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” noteiktās tiesības un saistošajos noteikumos nav noteikušas citu NĪN likmi neapstrādātai LIZ.

No 77 novadu pašvaldībām, kas nav izmantojušas likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” noteiktās tiesības un neapstrādātai LIZ piemēro 3% NĪN kopējo likmi, piecas novadu pašvaldības ir norādījušas, ka jau patlaban noteiktā 3% NĪN kopējā likme neapstrādātai LIZ ir jāsamazina. Viena pašvaldība norāda, ka NĪN likme ir jāsamazina tādai neapstrādātai LIZ, kas uzskatāma par aizaugušu. Vēl viena pašvaldība norādījusi, ka NĪN likmei par neapstrādātu LIZ ir jābūt 1%, argumentējot ar to, ka lauksaimniecības zemes apsaimniekošanā nav pieļaujama iejaukšanās zemes īpašnieka brīvā izvēlē. Cita pašvaldība arī uzskata, ka NĪN likme ir jāsamazina, jo tās teritorijā neapstrādātās zemes ir mazauglīgas, ar zemām augsnes ballēm, applūstošas, nav

izmantojamas konkurētspējīgai lauksaimniecības produkcijas ražošanai, kā arī tādas, kas nav iekļaujamas lielos lauksaimnieciski apstrādājamos masīvos un vairāk veido piemājas saimniecības ainavas elementus, turklāt ir arī daudz dabas liegumu, kas jau tā uzliek ierobežojumus. Savukārt vēl viena pašvaldība uzskata, ka neapstrādātai LIZ NĪN likme jānosaka 0%, jo katru taksācijas gadu neapstrādāto LIZ vienību skaits pašvaldībā ir nemainīgs un papildus noteiktā NĪN likme nemazina kopējo neapstrādāto LIZ platību, bet palielina nesamaksāto nodokļa slogu pašvaldībām.

Kopumā šajos piecos novados neapstrādātā LIZ platība laikā no 2010. līdz 2020. gadam ir samazinājusies no 13 647 ha līdz 8087 ha jeb gandrīz par 41%. Vienā no šīm piecām novadu pašvaldībām, kas atrodas Zemgales reģionā, neapstrādātās LIZ platības laikā no 2010. līdz 2020. gadam ir samazinājušās par 99 %, tādēļ ir saprotams šīs pašvaldības priekšlikums samazināt NĪN kopējo likmi neapstrādātai LIZ, jo tās neapstrādātā zeme, visticamāk, nav piemērotas izmantošanai lauksaimniecībā. Savukārt Latgales un Zemgales reģionā divās novadu pašvaldībās no šīm piecām novadu pašvaldībām neapstrādātās LIZ platības laikā no 2010. līdz 2020. gadam ir samazinājušās vien par attiecīgi gandrīz 14% un 11%, un tas ir salīdzinoši mazs samazinājums.

No 77 novadu pašvaldībām desmit novadu pašvaldības, kas nav izmantojušās likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” dotās tiesības noteikt NĪN likmi neapstrādātai LIZ robežās no 1,5 līdz 3% un neapstrādātai LIZ piemēro likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” noteikto 3% NĪN kopējo likmi (1,5% NĪN pamatlikmi + 1,5% NĪN papildlikmi), ir norādījušas, ka NĪN likme par neapstrādātu LIZ ir jāpalielina.

Trīs pašvaldības norādīja, ka NĪN likme neapstrādātai LIZ ir jāpalielina līdz 10%, un trīs pašvaldības norādīja, ka tā ir jāpalielina līdz 5%, savukārt vēl viena pašvaldība rosina likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” noteikt visās pašvaldībās vienādu NĪN likmi par neapstrādātu LIZ, nevis ļaut tiesības pašvaldībām NĪN likmes neapstrādātai LIZ noteikt saistošajos noteikumos.

Ir vairāki iemesli, ko novadu pašvaldības minējušas par labu NĪN kopējās likmes paaugstināšanai.

1. Viena pašvaldība norāda, ka NĪN likmes palielināšana ir vieglāk administrējamais risinājums no pašvaldības puses, lai motivētu LIZ sakopšanu.

2. Četras pašvaldības norādīja, ka pašlaik noteiktā NĪN likme neapstrādātai LIZ nerada vēlmi sakārtot nekustamo īpašumu vai ļaut tajā saimniekot citam, jo papildus aprēķinātais NĪN neatsver pat zāles nopļaušanas un tās savākšanas izmaksas. Turklāt, ja netiek sakopts kāds īpašums, kaitējums tiek nodarīts blakus esošiem īpašumiem, jo izplatās nezāles, turklāt kūla rada ugunsnedrošu vidi. Viena no šīm četrām pašvaldībām pat atzina, ka īpašnieki, ņemot vērā mazos NĪN maksājumus, nav ieinteresēti nodot LIZ apsaimniekošanā, kaut arī tās teritorijā pieprasījums pēc LIZ ir lielāks nekā piedāvājums.

3. Divas pašvaldības norāda, ka nekoptās un aizaudzētās LIZ dēļ cieš novada kopējā meliorācijas sistēma un zeme kļūst slapjāka. Viena no šīm divām pašvaldībām, kas aicina neapstrādātai LIZ NĪN likmi paaugstināt līdz 10%, rosina arī noteikt daudz lielāku likmi par neapstrādātu meliorēto lauksaimniecības platību nekopšanu un aizaudzēšanu ar krūmiem, jo vienam saimnieka īpašumā esoša aizaugusi meliorētā platība rada problēmas apkārtējiem.

4. Cita pašvaldība informē, ka NĪN likme būtu jāpaaugstina tieši tiem zemes īpašniekiem, kas vairākus gadus pēc kārtas nav apstrādājuši LIZ.

5. Viena pašvaldība informēja, ka pēdējo gadu laikā ir palielinājušas tieši juridisko personu īpašumā esošās neapstrādātās LIZ platības un ka tieši juridiskās personas ļoti bieži lauksaimniecības zemi apzināti neapstrādā, to aizaudzējot, lai mainītu zemes lietošanas veidu.

6. Viena pašvaldība aicina NĪN likmes paaugstināšanas gadījumā mainīt attiecību starp

apstrādāto un neapstrādāto zemi (30 un 70%), rosinot, ka par neapstrādātu varētu uzskatīt zemi, kurā nav apstrādāta vairāk nekā puse visas LIZ.

Kopumā šajos 10 novados neapstrādātā LIZ platība laikā no 2010. līdz 2020. gadam ir samazinājusies no 24 691 ha līdz 17 069 ha jeb gandrīz par 31%. Analizējot neapstrādāto LIZ platību izmaiņu tendences laikā no 2010. līdz 2020. gadam, kopumā var secināt, ka vairākās pašvaldībās ir panākti ļoti labi rezultāti neapstrādāto LIZ platību samazināšanā. Vienā pašvaldībā neapstrādātās LIZ platības samazinājušās par 71 %, vēl vienā – par 65 %, divās pašvaldībās samazinājums bijis lielāks par 40%, divās – par 30% un vēl divās – par 20%. Tomēr divos no 10 novadiem neapstrādātā LIZ platība laikā no 2010. līdz 2020. gadam ir palielinājusies: vienā novadā – gandrīz par 12 %, otrā – gandrīz par 48 %.

Kopumā 53 novadu pašvaldības no 77 pašvaldībām, kas nav izmantojušas likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” noteiktās tiesības un neapstrādātai LIZ piemēro 3% NĪN kopējo likmi, norādīja, ka nav nepieciešams pārskatīt esošās NĪN likmes par neapstrādātu LIZ.

No šīm 53 novadu pašvaldībām 36 informēja, ka patlaban likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” noteiktās NĪN likmes par neapstrādātu LIZ ir efektīvas un tās nav jāpārskata. Savukārt trīs novadu pašvaldības uzskata, ka tās ir neefektīvas, tomēr nav jāmaina. 14 novadu pašvaldības nesniedza atbildi uz jautājumu par to, vai NĪN likmes ir efektīvas.

Galvenie novadu pašvaldību sniegtie argumenti, kādēļ NĪN likmes par neapstrādātu LIZ nav jāpārskata, ir šādi.

1. Trīs pašvaldības norādīja, ka jaunās projektētās kadastrālās vērtības jau tā būs vairākkārt lielākas, tādēļ, ievērojot plānoto īpašumu kadastrālās vērtības būtisko palielinājumu, prognozējams, ka situācija daudzviet normalizēsies arī bez NĪN likmju paaugstināšanas.

2. Četras pašvaldības uzskata, ka NĪN likmes nav jāpārskata, jo tās paaugstināšana maz ietekmēs neapstrādātās LIZ sakopšanu, vienlaikus informējot, ka pašlaik NĪN apmērs par neapstrādātu LIZ ir mazāks nekā izmaksas, kas jāiegulda LIZ apsaimniekošanā.

3. Trīs pašvaldības norādīja, ka NĪN likmes palielināšana par neapstrādātu LIZ varētu būtiski ietekmēt NĪN nemaksātāju skaitu un nodokļa parāda apmēra kāpumu. Viena no tām arī norādīja, ka neapstrādāto LIZ sakopšanai ir nepieciešami finanšu līdzekļi, tehnika un darbaspēks, turklāt nekoptās lauksaimniecības zemes platības ir purvainas, applūstošas, ar bojātu meliorācijas sistēmu vai daļēji aizaugušas, vai arī ar nesakārtotām īpašumtiesībām.

4. Viena pašvaldība informēja, ka nebūs efekta no NĪN likmes palielināšanas, jo, palielinoties nodokļu slogam, pasliktināsies personu maksātspēja, tāpēc nekustamie īpašumi masveidā tiks pārdoti ārzemniekiem. Arī vēl viena cita pašvaldība norāda, ka paaugstinot nodokļa likmi, netiks veicināta zemes apsaimniekošana, jo zemes īpašnieki būs spiesti pārdot zemi lielajiem zemes īpašniekiem, no kuriem liela daļa ir ārzemju investori, bet tie tāpat nebūs ieinteresēti nodarboties ar lauksaimniecību.

5. Viena no pašvaldībām, kas informēja, ka esošā NĪN likme ir efektīva, uzskata, ka patlaban nav nepieciešams pārskatīt likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” noteiktās NĪN likmes, jo praktiski ir maz gadījumu, kad zemes īpašnieks ļaunprātīgi nekopj savu īpašumu. Nosakot neapstrādātai LIZ vēl lielāku nodokļa kopējo likmi, jautājums netiks risināts pēc būtības, bet nodokļu maksātājam palielināsies nodokļu slogs, turklāt, ja neapstrādātā LIZ ir pieteikta platību maksājumiem, tiek piemērots atbalsta apmēra samazinājums. Tātad jau pašlaik ir vairāki risinājumi, kas ietekmē zemes īpašnieka darbību.

6. Viena pašvaldība uzskata, ka 3% NĪN likme ir efektīva, jo tā gan mudina iedzīvotājus apstrādāt zemi, lai izvairītos no lielāka nodokļu sloga, gan arī neuzliek pārāk lielas saistības tiem

iedzīvotājiem, kas dažādu iemeslu pēc nevar sākt apstrādāt viņiem piederošo LIZ. Pašvaldības teritorijā lauksaimnieki arī bez nodokļu izmaiņām aktīvi gatavo neapstrādāto LIZ apstrādei (izcērt krūmus, frēzē, atjauno meliorācijas sistēmas), tāpēc nodokļa paaugstināšana viņos izraisītu sašutumu, nevis paātrinātu darba procesu. Neapstrādātā LIZ paliek tā platība, kurā ir nepieciešami ievērojami ieguldījumi, lai tur uzsāktu lauksaimniecību, piemēram, zeme ar apgrūtinātu piekļuvi, bojātu meliorāciju, atrodas slīkšņā, purvos utt.

7. Viena pašvaldība norāda, ka neapstrādātās platības daudzos gadījumos nav lauksaimniecībā izmantojamas, kaut arī VZD Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā ir reģistrētas kā LIZ. Tādējādi tā aicina pievērst uzmanību šo zemes platību lietošanas veida maiņai nākotnē. Šī pašvaldība uzskata, ka NĪN likmes palielināšana neapstrādātai LIZ novadā nedos vērā ņemamus rezultātus neapstrādātās LIZ platības samazināšanā. Cita pašvaldība norāda, ka bieži vien zeme nav meliorēta, ir aizaugusi ar krūmiem, kokiem, pārpurvojusies, ar zemu kvalitāti un bez papildu atbalsta īpašnieks saviem spēkiem šādu zemi nevar atjaunot izmantošanai tirgū. Daudzos gadījumos jau aizaugusi lauksaimniecības zeme tiek mantota, bet jaunā īpašnieka dzīvesvieta ir citur un tas nenodarbojas ar lauksaimniecisko ražošanu.

8. Trīs pašvaldības norāda, ka NĪN likme ir efektīva, tomēr arī informē, ka katru gadu netiek sakopti vieni un tie paši īpašumi. Viena no tām piebilst, ka ir tādi zemes gabali, kurus sakopt nav fiziski iespējams. Daļai īpašnieku ir vieglāk samaksāt papildu nodokli nekā ieguldīt līdzekļus zemes sakopšanā. Cita papildus minētajam arī norāda, ka, izvērtējot LAD katru gadu sniegto informāciju par neapstrādātajām LIZ, ir redzams, ka nesakopto zemes vienību skaits katru gadu ir vai nu tāds pats kā iepriekšējā gadā, vai arī tas palielinās, piebilstot, ka ļoti liela daļa neapstrādātās LIZ ir izveidojusies jau vēsturiski: lauksaimniecības zeme bieži vien faktiski jau ir kļuvusi par meža zemi vai arī pārpurvojusies nestrādājošu meliorācijas sistēmu vai gruntsūdens līmeņa izmaiņu dēļ. Šādu zemju atgūšana par LIZ bieži vien ir ekonomiski neizdevīga nesamērojamo izmaksu dēļ. Pašvaldībai bieži ir nācies saskarties ar situācijām, kad lauksaimniecības zeme (saskaņā ar zemes robežu plānu) dabā ir vai nu purvs, ezers (krasta līnijas izmaiņu dēļ), vai teritorija ar ļoti nelīdzenu kalnainu reljefu. Šādas teritorijas sakopt vai tajās realizēt lauksaimniecisko ražošanu tajās reāli nav iespējams, un vienīgais risinājums ir zemes lietošanas veida (eksplikācijas) maiņa, kas savukārt prasa vērā ņemamas izmaksas. Šādos gadījumos zemes īpašnieks bieži vien izvēlas samaksāt aprēķināto nodokļa papildsummu par neapstrādāto LIZ nekā zemi sakopt vai mainīt zemes situācijas plānu.

9. Viena pašvaldība norāda, ka privātajā sektorā notiek dabiski ekonomiskie procesi, tādēļ tā neatbalsta vēl vairāk pielietot piespiedu mehānismu, paaugstinot NĪN likmes, lai veicinātu zemes konsolidāciju un sīksaimnieku izspiešanu no lauku teritorijām. Pašvaldības pieredze liecina, ka zemes nonākšana dažādu uzpircēju un juridisku personu īpašumā nebūt neveicina zemes sakopšanu.

10. Viena pašvaldība norādīja, ka tās novads, īstenojot administratīvi teritoriālo reformu, tiks apvienots ar vairākiem citiem novadiem, tādēļ viedoklis par NĪN likmju izmaiņām neapstrādātai LIZ būtu sniedzams visa jaunā novada kontekstā.

11. Trīs pašvaldības, analizējot neapstrādātās lauksaimniecības zemes platības, ir secinājušas, ka to īpatsvars ir nebūtisks, tādēļ NĪN likmes maiņa nav aktuāla.

12. Trīs pašvaldības uzskata, ka nav nepieciešams pārskatīt likumā "Par nekustamā īpašuma nodokli" noteikto likmi neapstrādātai LIZ, jo atzīst, ka neizmanto maksimālo iespējamo papildlikmes apmēru (3%).

NĪN likme neapstrādātai LIZ zem 3%

Tikai viena novada pašvaldība nepiemēro likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” noteikto papildlikmi neapstrādātai LIZ, jo tās novadā zemes auglības koeficients ir ļoti zems un daļa zemes atrodas applūstošajās teritorijās, kurās bez meliorācijas pasākumiem nav iespējams zemi izmantot lauksaimniecībā, tāpēc 2016. gadā pieņemts domes lēmums nepiemērot likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” 3.panta 1.¹ daļā minēto papildlikmi par LIZ nekopšanu lauksaimniecības pārvaldes apsekotajām zemes vienībām.

Šajā novadā laikā no 2010. līdz 2020. gadam neapstrādātās LIZ platības ir palielinājušās no 114 līdz 215 ha jeb par 88% un šo platību īpatsvars no kopējām LIZ platībām novadā veido 71%.

No 89 pilsētu un novadu pašvaldībām 45 atzina, ka NĪN likmes ir efektīvas, 8 norādīja, ka nav efektīvas, savukārt 33 nesniedza atbildi. No 89 pilsētu un novadu pašvaldībām 11 pašvaldības uzskata, ka NĪN likmes ir jāpaaugstina, 5 pašvaldības uzskata, ka NĪN likmes ir jāsamazina, savukārt lielākā daļa pašvaldību – 57 – ir norādījušas, ka NĪN likmes nav jāmaina.

Zīmīgi, ka 10 novadu pašvaldības, kas nav izmantojušas likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” noteiktās tiesības un saistošajos noteikumos nav noteikušas citu NĪN likmi neapstrādātai LIZ, ir norādījušas, ka NĪN likme par neapstrādātu LIZ ir jāpalielina. Savukārt 5 pašvaldības, kas nav izmantojušas likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” noteiktās tiesības un saistošajos noteikumos nav noteikušas citu NĪN likmi neapstrādātai LIZ, uzskata, ka NĪN likmes ir jāsamazina.

Latvijas Republikas pilsētas pašvaldības aptaujā informēja, ka to teritorijā vai nu nav LIZ platības, vai arī LIZ veido ļoti nelielu daļu no kopējās zemes platības, turklāt NĪN likmes neapstrādātai LIZ tiek piemērotas nelielam skaitam īpašumu, kas pēc būtības gadu no gada ir vieni un tie paši. No tā var secināt, ka LIZ īpašnieki maksā nodokli dubultā, bet nav ieinteresēti sakopt LIZ, tomēr jāņem vērā, ka atbilstoši LAD informācijai kopumā Latvijas Republikas pilsētu pašvaldību teritorijās laikā no 2010. līdz 2020. gadam neapstrādātās LIZ platības ir palielinājušās no 984 līdz 2772 ha jeb gandrīz trīs reizes.

Tātad pašvaldības ir diezgan kūtri ir izmantojušas ar 2013. gadu ieviestās tiesības pašām pašvaldībām noteikt NĪN likmes un neapstrādātai LIZ piemērot NĪN likmi robežās no 1,5 līdz 3 %, tādējādi neapstrādātai LIZ nosakot kopējo NĪN likmi pat līdz 4,5% (3% NĪN pamatlikmi + 1,5% NĪN papildlikmi). No 84 novada pašvaldībām tikai četras pašvaldības savā teritorijā esošai neapstrādātai LIZ piemēro likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” pieļaujamo maksimālo 4,5% NĪN likmi un tikai divas pašvaldības piemēro 4% likmi. Tas nozīmē, ka tikai sešas novadu pašvaldības ir izmantojušas tiesības noteikt lielāku NĪN likmi neapstrādātai LIZ. No 84 novada pašvaldībām 77 pašvaldības piemēro 3% NĪN likmi. Savukārt viena novada pašvaldība nepiemēro likuma “Par nekustamā īpašuma nodokli” 3. panta 1.¹ daļā minēto papildlikmi neapstrādātai LIZ.

Tajās pašvaldībās, kas ir izmantojušas likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” noteiktās tiesības piemērot NĪN likmi neapstrādātai zemei virs 3%, neapstrādātā LIZ platība ir samazinājusies straujāk nekā pašvaldībās, kas šo iespēju nav izmantojušas. Kopumā novadu pašvaldībās, kas neapstrādātai LIZ piemēro likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” noteikto maksimāli pieļaujamo likmi 4,5%, neapstrādātās LIZ platības laikā no 2010. līdz 2020. gadam ir samazinājušās no 9846 līdz 4724 ha jeb par 52%. Savukārt novadu pašvaldībās, kas neapstrādātai LIZ piemēro 4% NĪN likmi, neapstrādātās LIZ platības laikā no 2010. līdz 2020. gadam ir samazinājušās no 5360 līdz 2787 ha jeb par 48%.

Jāpiebilst, ka pēc aptaujas rezultātiem var secināt, ka pašreizējā likuma “Par nekustamā īpašuma nodokli” tiesību norma par pašvaldībām deleģētajām tiesībām noteikt NĪN likmes neapstrādātai LIZ robežās no 1,5 līdz 3% un papildus piemērot 1,5% NĪN papildlikmi nav pilnīgi

nepārprotama. Vairākas pašvaldības ar saviem saistošajiem noteikumiem ir noteikušas nevis NĪN pamatlikmi neapstrādātai LIZ robežās no 1,5% līdz 3%, bet gan papildlikmi, kas ir augstāka par 1,5%. Arī no atsevišķu pašvaldību sniegtajām atbildēm bija noprotams, ka pašlaik tās jauc, kas ir likumā noteiktā NĪN pamatlikme un kas – NĪN papildlikme. Turklāt saskaņā ar likumu “Par nekustamā īpašuma nodokli” pašvaldībām nav tiesības mainīt NĪN papildlikmi. Likums “Par nekustamā īpašuma nodokli” dod tiesības pašvaldībām noteikt NĪN pamatlikmi par neapstrādātu LIZ robežās no 1,5 līdz 3%. Ievērojot minēto, būtu jānosaka skaidra un nepārprotama tiesību norma bez interpretācijas iespējām.

Vairākas pašvaldības aptaujā arī norādīja, ka patlaban nav taisnīgi, ka pašvaldībām ir dotas tiesības ar saistošajiem noteikumiem noteikt neapstrādātai LIZ paaugstinātas likmes, un aicina tomēr likumā noteikt, ka visās pašvaldībās jābūt vienādām NĪN likmēm neapstrādātai LIZ.

Liela daļa pašvaldību atzīst, ka pašlaik noteiktā NĪN likme neapstrādātai LIZ nerada vēlmi sakārtot nekustamo īpašumu vai ļaut tajā saimniekot citam, jo papildus aprēķinātais NĪN neatsver izmaksas, kas jāiegulda LIZ apsaimniekošanā.

Dažās pašvaldības uztrauc NĪN nemaksātāju skaita pieaugums un nodokļa parāda apmēra kāpums situācijā, ja tiks paaugstināta NĪN likme par neapstrādātu LIZ.

Citas pašvaldības norāda, ka NĪN likmes palielināšanas gadījumā zemes īpašnieki būs spiesti pārdot zemi lielajiem zemes īpašniekiem, no kuriem liela daļa ir ārzemju investori, kas savukārt tāpat nebūs ieinteresēti nodarboties ar lauksaimniecību.

Vairākas pašvaldības atzīst, ka neapstrādātās LIZ platības nav piemērotas lauksaimnieciskai ražošanai, jo lauksaimniecības zeme bieži vien faktiski jau ir kļuvusi par meža zemi vai arī pārpurvojušies neestrādājošu meliorācijas sistēmu vai gruntsūdens līmeņa izmaiņu dēļ. Dažkārt lauksaimniecības zeme (saskaņā ar zemes robežu plānu) dabā ir vai nu purvs, ezers (krasta līnijas izmaiņu dēļ), vai teritorija ar ļoti nelīdzenu kalnainu reljefu. Šādas teritorijas sakopt vai tajās īstenot lauksaimniecisko ražošanu reāli nav iespējams. Turklāt šādu zemju atgūšana lauksaimnieciskajā ražošanā bieži vien ir ekonomiski neizdevīga nesamērojamo izmaksu dēļ.

Novada pašvaldību izteiktie priekšlikumi un ierosinājumi, lai veicinātu neapstrādātas LIZ apsaimniekošanu

1. Viena pašvaldība norāda, ka efektīvāka būtu administratīvā atbildība, lai veicinātu neapstrādāto LIZ apsaimniekošanu. Savukārt cita pašvaldība norāda, ka dome ir izstrādājusi saistošos noteikumus par administratīvā soda uzlikšanu par neapstrādātu LIZ un ka tas varētu būt risinājums arī citās pašvaldībās.

2. Viena pašvaldība norāda, ka liela daļa neapstrādātās LIZ atrodas mitrās un applūstošās teritorijās, tādēļ ir jāveicina meliorācijas sistēmu sakārtošana, tā sekmējot arī nekopto LIZ apsaimniekošanu.

3. Trīs pašvaldības aicina noteikt finansiālu palīdzību neapstrādātu zemju sakārtošanā, lai mudinātu iedzīvotājus vairāk apstrādāt LIZ. Tas varētu būt valsts atbalsts meliorācijas sistēmu sakārtošanā vai atbalsts tiem lauksaimniekiem, kuri sakārto tādas LIZ, kas pēc dažādiem kritērijiem tiek atzītas par grūti sakārtojamām.

4. Viena pašvaldība izsaka priekšlikumu samazināt NĪN likmes neapstrādātai LIZ. Vēl viena aicina dot iespēju tiem lauksaimniekiem, kas apstrādā LIZ, saņemt atvieglojumus, kas attiecas uz ražoto lauksaimniecības produkcijas realizāciju

5. Viena pašvaldība norāda, ka jau patlaban dotā iespēja saņemt tiešmaksājumus ir motivācijas instruments neizmantoto lauksaimniecības zemes platību samazināšanai.

6. Viena pašvaldība aicina lauksaimniecības zemes īpašniekiem sniegt vairāk informācijas

par uzņēmumiem, kas lauksaimniecības zemi var nomāt un nodrošināt tās apstrādāšanu. Savukārt cita pašvaldība norāda, ka efektīvākai LIZ izmantošanai trūkst informācijas par atbalsta iespējām tiem zemes īpašniekiem, kuri nodarbojas ar bioloģisko lauksaimniecību, piemēram, ievācot ārstniecības augus līdz vēlām rudeni, vai biškopjiem, kas medu ievāc savam patēriņam, nevis pārdošanai. Vēl viena pašvaldība aicina veidot informatīvu kampaņu par ieguvumiem, ko dod lauksaimniecības zemes apstrāde un par lauksaimniecības zemes nozīmi (vērtību).

7. Viena pašvaldība informē, ka jau pašlaik viens no risinājumiem neapstrādāto LIZ apsaimniekošanā ir Latvijas Zemes fonds, kas iegādājas lauksaimniecības zemi no tiem īpašniekiem, kuri kādu iemeslu dēļ nevar vai nevēlas īpašumu apsaimniekot.

8. Viena pašvaldība aicina ietvert normatīvajos aktos nosacījumu par nepieciešamību novērst kūlas veidošanos (vēl pirms tam, kad jau tiek dedzināta kūla), paskaidrojot, kas tiek saprasts ar vārdu “kūla”, t.i., laiku, kad tiek konstatēta kūlas rašanās, kā tas agrāk bija noteikts Latvijas Administratīvo pārkāpuma kodeksa 51. panta otrajā daļā, vai līdzīgu nosacījumu, kas uzliktu par pienākumu sakopt arī lauksaimniecības zemi, kuras platība ir mazāka par vienu hektāru. Vēl viena pašvaldība aicina grozīt likuma “Par nekustamā īpašuma nodokli” 3. panta 1.¹ daļā minēto frāzi “izņemot zemi, kuras platība nepārsniedz vienu hektāru” un noteikt mazāku platību, piemēram 0,5 ha, lai neapkoptām platībām, kas ir tikai nedaudz mazākas par vienu hektāru, būtu piemērota papildlikme un tā veicinot arī šo zemju apsaimniekošanu.

9. Viena pašvaldība aicina pārskatīt likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” pašvaldībām noteikto izvēles iespēju piemērot likmi 3% neapstrādātajai LIZ, lai kopējā NĪN likme veidotu vismaz 4,5%. Tas būtu gan efektīvāk, gan taisnīgāk visiem zemes īpašniekiem, lai lauksaimniecībā esošā zeme tiktu apstrādāta vai iznomāta personām, kas tās var apstrādāt.

10. Viena pašvaldība iesaka noteikt, ka gadījumos, ja tiek iegādāta nekopta lauksaimniecības zeme, vienu gadu pēc iegādes to neaplikt ar paaugstinātu nodokli, jo gada laikā sakopt aizaugušu zemi ir diezgan problemātiski un, ja LAD konstatē, ka tā nav kopta, jaunajam īpašniekam ir dubults slogs.

11. Trīs pašvaldības norāda, ka būtu nepieciešami grozījumi likuma “Par nekustamā īpašuma nodokli” 7. pantā, nosakot precīzi NĪN maksāšanas pienākuma rašanos un tā izbeigšanos rašanos par neapstrādātu LIZ. Viena pašvaldība no tām aicina detalizētāk noteikt, kurš maksā nodokli par nesakoptu lauksaimniecības zemi par iepriekšējo gadu, ja notikusi īpašnieka maiņa un iepriekšējā īpašnieka palielinātais nodoklis Zemesgrāmatā neparādās kā nodokļa parāds, kas neļautu reģistrēt darījumu. Otra pašvaldība norāda, ka pašlaik ir spēkā likuma norma, kurā noteikts, ka NĪN īpašnieks sāk maksāt ar nākamo taksācijas gadu pēc īpašuma tiesību vai valdījuma tiesību rašanās. Ja īpašums tiek pārdots, atbilstoši likumam maksājums par neapstrādātu lauksaimniecības zemi jāmaksā īpašniekam, kam īpašums piederēja taksācijas gada 1. janvārī. Tā kā aprēķinu par neapstrādātu lauksaimniecības zemi atbilstoši LAD datiem pašvaldība sagatavo gada nogalē, likumā būtu jāparedz, ka jaunajam īpašniekiem maksāšanas pienākums par neapstrādātu lauksaimniecības zemi ir arī par pirmstaksācijas gadu (gadu, kurā noticis darījums). Savukārt trešā pašvaldība iesaka paredzēt dalījumu attiecībā uz nodokļu maksāšanas pienākumu pēc īpašuma atsavināšanas konkrētajā taksācijas gadā. Piemēram, ja īpašums, kura sastāvā ir neapstrādāta LIZ, tiek atsavināts līdz taksācijas gada 1. aprīlim, maksāšanas pienākums papildlikmei par neapstrādātu LIZ ir pircējam (jo praktisku apsvērumu dēļ pircējam līdz taksācijas gada 1. septembrim ir iespējams atsavināmo zemes vienību sakopt, nopļaut). Ja īpašuma atsavināšanas darījums tiek reģistrēts pēc taksācijas gada 1. septembra, tad nodokļa maksāšanas pienākums ir pārdevējam. Nodokļa papildlikmes maksāšanas pienākuma atbilstība ir strīdu (un tiesvedību) iemesls NĪN administrēšanā, jo gan nekustamā īpašnieka īpašnieki, gan NĪN administratori to

uzskata par lielu problēmu korektā NĪN piemērošanā. Īpaši gadījumos, kad īpašuma pārdošana (atsavināšana) ir reģistrēta taksācijas gada sākuma mēnešos. Piemēram, īpašums tiek atsavināts taksācijas gada februārī. Kārtējā gada NĪN no pārdevēja puses, tam pārdodot īpašumu, tiek samaksāts par visu taksācijas gadu, taču jaunais īpašuma ieguvējs vasaras periodā neapsaimnieko LIZ platības paredzamajam mērķim, kā arī šīs platības neapļauj (nesakopj) līdz taksācijas gada 1. septembrim. Atbilstoši LAD apsekošanas datiem konkrētās zemes vienības tiek atzītas par nekoptām un NĪN papildlikme (atbilstoši spēkā esošajam likuma regulējumam) tiek aprēķināta īpašuma pārdevējam. Šāds pastāvošais likuma regulējums ir uzskatāms par negodīgu un aplamu un būtu maināms.

12. Viena pašvaldība iesaka izvērtēt un pēc nepieciešamības pārskatīt kārtību, kādā notiek neapstrādātās LIZ apsekošanas pasākumi, lai pēc iespējas nepieļautu kļūdas un pašvaldība, aprēķinot NĪN, varētu balstīties uz kvalitatīviem un patiesiem datiem, jo pašvaldības pieredze NĪN papildlikmes piemērošanā neapstrādātai LIZ rāda, ka 90% gadījumos, kad pašvaldība saņem personas iesniegumu ar lūgumu pārskatīt piemēroto papildlikmi par neapstrādāto LIZ pēc LAD atkārtotas apsekošanas zemes gabala sākotnējais statuss tiek mainīts no “nekopts” uz “kopts”. No tā izriet, ka LAD sniegtā informācija ne vienmēr atbilst faktiskajai situācijai. Tādējādi ne mazums ir gadījumu, kad pašvaldība, pamatojoties uz LAD sniegtajiem datiem, ir nekorekti aprēķinājusi NĪN. Vēl viena pašvaldība arī norāda, ka LAD sniedz pirmreizēju informāciju par neapstrādātām LIZ, neapsekojot īpašumus dabā. Pēc informācijas saņemšanas pašvaldība LAD norādīto nekustamo īpašumu īpašniekiem sagatavo jaunus maksāšanas paziņojumus, kuros piemēro attiecīgu papildlikmi, taču, ja maksāšanas paziņojums tiek apstrīdēts un pašvaldība atkārtoti lūdz LAD sniegt informāciju par konkrētu īpašumu, LAD gandrīz visos gadījumos atzīst, ka konkrētais īpašums ir bijis kopts, tāpēc pašvaldībai ir jāatceļ iepriekš sagatavotais maksāšanas paziņojums. Pašvaldības ieskatā šādā veidā tiek nelietderīgi izmantoti valsts un pašvaldības resursi un to ir iespējams novērst, pirmreizēji sniedzamajā informācijā ietverot tikai faktiskai situācijai atbilstošus datus, kas vēlāk nav jālabo. Šādā veidā tiktu ievērots arī vienlīdzības³ princips, jo atkārtota informācijas pieprasīšana no LAD notiek apstrīdēšanas procesā.

Par 12. punktā norādītajiem pašvaldību viedokļiem LAD komentārs ir šāds: “LAD sniedz pašvaldībām tādu informāciju, kāda ir LIZ apsekošanas brīdī. Fakts, ka pēc NĪN paziņojuma saņemšanas neapstrādātā LIZ platība tiek sakopta un, atkārtoti izvērtējot situāciju, tiek konstatēts, ka LIZ platība ir kopta, nemaina faktu, ka LAD sākotnēji sniegtā informācija arī ir bijusi patiesa. LAD informē, ka nav korekti atsaukties uz Administratīvā procesa likuma 6. pantā noteikto principu, jo vienlīdzības principa piemērošana notiek saprātīgi, salīdzinot divas situācijas. Tiesiskās vienlīdzības princips nerada tiesības uz vienlīdzības attieksmi, ja salīdzināmā situācija ir prettiesiska. Ja LIZ nav kopta, tad nav kopta. Ja īpašnieks neapstrīd NĪN paziņojumu, tātad piekrīt, ka nav kopta. Un, ja pēc atkārtotas apsekošanas izrādās, ka kopta, – tas nenozīmē, ka platība bija sakopta arī pirmās apsekošanas laikā. Kā jau iepriekš minēts, vairumā gadījumu platības tiek sakoptas pēc paaugstinātā NĪN saņemšanas.”

13. Viena pašvaldība informē, ka galvenais iemesls NĪN likmes piemērošanai neapstrādāto LIZ teritorijām ir problēmas, ko rada kūlas veidošanās un aizaugšana, kā arī invazīvo augu izplatība. Palielinātas nodokļa likmes un soda naudu piemērošana neatrisina problēmu pēc būtības,

³ Pastāvot vienādiem faktiskajiem un tiesiskajiem lietas apstākļiem, iestāde un tiesa pieņem vienādus lēmumus (pastāvot atšķirīgiem faktiskajiem vai tiesiskajiem lietas apstākļiem, — atšķirīgus lēmumus) neatkarīgi no administratīvā procesa dalībnieku dzimuma, vecuma, rases, ādas krāsas, valodas, reliģiskās pārliecības, politiskajiem vai citiem uzskatiem, sociālās izcelšanās, tautības, izglītības, sociālā un mantiskā stāvokļa, nodarbošanās veida un citiem apstākļiem.

ja suda samaksa nenoved līdz vēlamajam iznākumam – teritorijas apsaimniekošanai. Risinājums varētu būt piespiedu apsaimniekošana – applāušana teritorijās, kurās tiek novērota invazīvo augu izplatība, un pirms ziemas, lai nepieļautu kūlas veidošanos, pirms tam brīdinot īpašnieku, ka notiks teritorijas apsaimniekošanas darbi un īpašniekiem tiks nosūtīts rēķins par pakalpojuma saņemšanu (ar uzceļojumu).

14. Vairākas pašvaldības uzskata, ka nepieciešams mainīt normatīvo regulējumu un īstenot pasākumus, kas atvieglotu zemes transformācijas kārtību vai zemes lietošanas veidu maiņu atbilstoši reālajai situācijai dabā, vienlaikus atvieglot arī administratīvo slogu un samazinot izmaksas. Nepieciešams samazināt gan VZD, gan arī Valsts meža dienesta sniegto pakalpojuma maksu un atvieglot administratīvo slogu īpašniekiem, lai tie aktualizētu datus par saviem īpašumiem. Pašvaldības norāda, ka, analizējot faktisko situāciju, var secināt, ka daudzos gadījumos zemes gabals formāli ir noteikts kā LIZ (pēc eksplikācijas), lai gan faktiski zemes gabals nav piemērots izmantošanai lauksaimnieciskiem mērķiem (piemēram, dabiskā apmežošanās, krūmāju veidošanās, applūšana, sarežģīti reljefa apstākļi). Viena no šīm pašvaldībām piebilst, ka ļoti liela daļa nepastrādātās LIZ ir izveidojušies jau vēsturiski: lauksaimniecības zeme bieži vien faktiski ir jau kļuvusi par meža zemi vai arī pārpurvojušies nestrādājošu meliorācijas sistēmu vai gruntsūdens līmeņa izmaiņu dēļ. Šādas zemes atgūšana izmantošanai lauksaimniecībā bieži vien ir ekonomiski neizdevīga nesamērojamo izmaksu dēļ. Bieži ir nācies saskarties ar situāciju, kad lauksaimniecības zeme (saskaņā ar zemes robežu plānu) dabā ir vai nu purvs, ezers (krasta līnijas izmaiņu dēļ), vai teritorija ar ļoti nelīdzenu kalnainu reljefu. Šādas teritorijas sakopt vai tajās īstenot lauksaimniecisko ražošanu reāli nav iespējams, un vienīgais risinājums ir zemes lietošanas veida (eksplikācijas) maiņa, kas savukārt prasa vērā ņemamas izmaksas. Šādos gadījumos zemes īpašnieks bieži vien izvēlas samaksāt aprēķināto nodokļa papildsummu par neapstrādāto LIZ nekā zemi sakopt vai mainīt zemes situācijas plānu. Pašvaldības arī paskaidro, ka patlaban zemes transformācija ir gan laikietilpīgs un birokrātisks, gan finansiāli dārgs pasākums, tāpēc zemes īpašnieki, kam šāda transformācija objektīvi būtu nepieciešama, tomēr izšķiras par tās atlikšanu. Tas savukārt veicina NĪN papildlikmes piemērošanas gadījumu skaita palielināšanos.

15. Viena pašvaldība skaidro, ka LIZ statusu nosaka atbilstoši datiem, kas reģistrēti VZD Nekustamā īpašuma kadastra informācijas sistēmā, taču VZD Nekustamā īpašuma kadastra informācijas sistēmā zeme var būt reģistrēta kā LIZ gan pēc lietošanas veida, gan pēc lietošanas mērķa. Administratīvo tiesu praksē ir atzīts, ka būtu pilnīgi neloģiski, ja zemei, kurai lietošanas mērķis nav noteikts kā kāds no LIZ viediem un tādējādi atzīts, ka uz tās lauksaimnieciskā darbība nemaz nav iespējama, tiktu piemērota papildlikme par tās neapstrādāšanu kā LIZ tikai tāpēc, ka VZD Nekustamā īpašuma kadastra informācijas sistēmā zemei joprojām ir reģistrēts kāds LIZ kategorijā ietilpstošs lietošanas veids – aramzeme, augļu dārzs, pļava, ganības. Lai novērstu šo nepilnību, pašvaldības ieskatā normatīvajā regulējumā ir jānostiprina princips, ka atbilstoši teritorijas plānojumam apbūvēta vai apbūvējama zemes vienība, kuras atļautā (plānotā) izmantošana ir paredzēta apbūvei un kura nav saistīta ar lauksaimniecību (ko apliecina pašvaldības piešķirtās lietošanas mērķis), nav atzīstama par LIZ nekustamā īpašuma nodokļa aprēķināšanas vajadzībām, pat ja šāds lietošanas veids ir reģistrēts VZD Nekustamā īpašuma kadastra informācijas sistēmā.

16. Trīs pašvaldības norāda, ka vispirms jau valsts mērogā būtu jāīsteno pasākumi, kas veicinātu un paātrinātu īpašumtiesību sakārtošanu. Viena no trim pašvaldībām norāda, ka nepieciešami risinājumi arī tādās situācijās, kad daļu neapstrādātās LIZ veido nekustamie īpašumi, kas pieder vai ir lietošanā mirušām personām, jo šādos gadījumos tiek liegta iespēja personām,

kuras vēlētos apsaimniekot šīs zemes vienība, noslēgt nomas līgumu vai iegādāties nekustamo īpašumu. Vēl viena pašvaldība aicina gan sakārtot normatīvos aktus, gan arī samazināt izmaksas (piemēram, pabeigt zemes reformu – uzmērīt zemi, ierakstīt zemesgrāmatā utt., kā arī visas lietas, kas saistītas ar stāšanos mantojumā vai pārņemšanu no paju sabiedrībām).

17. Viena pašvaldība aicina risināt jautājumu, kā pati pašvaldība var apsaimniekot savā valdījumā esošas LIZ, un norāda, ka pašai pašvaldībai ir problēmas nodrošināt savā īpašumā vai valdījumā esošo lauksaimniecības zemju apsaimniekošanu, jo pašvaldība saskaņā ar Ministru kabineta 2018. gada 19. jūnija noteikumu Nr. 350 “Publiskas personas zemes nomas un apbūves tiesības noteikumi” 7. punkta prasībām nedrīkst iznomāt zemi citai personai, ja uz zemes vienības atrodas arī tādas ēkas, kuru piederība nav noskaidrota, tāpat nedrīkst iznomāt zemi, ko valsts ir nodevusi pašvaldībai tās funkciju nodrošināšanai. Ja pašvaldības iznomā zemi, kas ilgstoši nav bijusi kopta, pašvaldībām būtu jādod likumīga iespēja samazināt nomas maksu vai pat atbrīvot no tās – tā būtu tikai neliela kompensācija par zemes sakopšanu un atgūšanu lauksaimnieciskajā ražošanā. Otrs variants – ļaut slēgt nomas līgumus uz ilgāku periodu, jo tā būtu garantija nomniekam, ka ieguldījumi zemes sakopšanā atmaksāsies.

Vairākas pašvaldības ir norādījušas, ka ir nepieciešams sniegt atbalstu lauksaimniecības produkcijas ražotājiem, kas apstrādā LIZ. Pašvaldībām pašām ir jāveicina tās pārziņā esošo LIZ apsaimniekošana un jāatbalsta savas pašvaldības lauksaimniecības produkcijas ražotāji. Pašvaldībām jau ir dota rīcības iespēja arī ar NĪN politiku sniegt atbalstu LIZ īpašniekiem, kuri apstrādā LIZ, izmantojot tām likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” dotās iespējas noteikt mazāku NĪN likmi robežās no 0,2 līdz 1,5%. Tāpat likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” ir arī noteiktas tiesības pašvaldībām piemērot nodokļa atvieglojumus, tomēr pašlaik pašvaldībām ir jāievēro likuma “Par nekustamā īpašuma nodokli” tiesību normas un, nosakot NĪN likmi vai nodokļa atvieglojumus, arī Komisijas 2013. gada 18. decembra Regulas (ES) Nr. 1407/2013 par Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108. panta piemērošanu de minimis atbalstam (Dokuments attiecas uz EEZ) (Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2013. gada 24. decembris, Nr. L352/1) nosacījumi. Lai pašvaldības varētu piemērot nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumus un atbrīvojumus arī lauksaimniekiem un zivsaimniekiem, ir nepieciešams likuma “Par nekustamā īpašuma nodokli” 3.¹ panta otrās daļas 1. punktu un 5. panta ceturto daļu papildināt ar atsauci uz Komisijas 2013. gada 18. decembra Regulu (EK) Nr. 1408/2013 par Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108. panta piemērošanu de minimis atbalstam lauksaimniecības nozarē (Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2013. gada 24. decembris, Nr. L 352) un Komisijas 2014. gada 27. jūnija Regulu (EK) Nr. 717/2014 par Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108. panta piemērošanu de minimis atbalstam zvejniecības un akvakultūras nozarē (Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2014. gada 28. jūnijs, Nr. L190).

Atbalstāms ir pašvaldību aicinājums pārskatīt likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” pašvaldībām noteikto izvēles iespēju piemērot likmi 3% neapstrādātajai LIZ, lai kopējā NĪN likme veidotu vismaz 4,5%, jo, kā norāda pašvaldība, tas būtu ne vien taisnīgāk pret visiem zemes īpašniekiem, bet arī efektīvāk, lai lauksaimniecībā esošās zemes tiktu apstrādātas vai iznomātas personām, kas tās var apstrādāt.

Jau pašlaik pašvaldības ir tiesīgas papildus NĪN likmes piemērošanai par neapstrādātu LIZ, lai veicināt tās apsaimniekošanu, izmantojot administratīvo sodu pieeju. Vairākas pašvaldības ir šo iespēju izmantojušas. Tā kā ir izteikts priekšlikums piemērot NĪN papildlikmi arī tādām zemes vienībām, kuru platība nepārsniedz vienu hektāru un kuras uzskatāmas par neapstrādātām, pašvaldības varētu pieņemt saistošos noteikumus, tajos nosakot, ka par

neapstrādātu LIZ, kuras platība ir mazāka par vienu hektāru un kura ir neapstrādāta, ir piemērojams administratīvais sods. Jāņem vērā, ka starpība starp VZD Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā reģistrētajām LIZ platībām un LAD apsekotām LIZ platībām 2019. gadā bija 70 tūkstoši ha, un tās tomēr ir ievērojamas platības, par kurām pašlaik nav informācijas.

Ir nepieciešams mainīt normatīvo regulējumu un īstenot pasākumus, kas atvieglotu zemes transformācijas kārtību vai zemes lietošanas veidu maiņu atbilstoši reālajai situācijai dabā, vienlaikus atvieglot arī administratīvo slogu un samazinot izmaksas. Jāsamazina gan Valsts zemes dienesta, gan arī Valsts meža dienesta sniegto pakalpojumu maksa un jāatvieglo administratīvais slogs īpašniekiem, lai tie aktualizētu datus par saviem īpašumiem.

Būtu nepieciešams izdarīt grozījumus likuma "Par nekustamā īpašuma nodokli" 7. pantā, lai precizētu NĪN papildlikmes maksāšanas pienākuma rašanās brīdi un tā izbeigšanās brīdi, precīzāk nosakot, kurš maksā nodokli par neapstrādātu LIZ, ja mainījies zemes īpašnieks.

Citi pašvaldību ieguldījumi, lai nodrošinātu neapstrādāto LIZ apsaimniekošanu.

1. Trīs pašvaldības informēja, ka tās darbinieki ir aktīvi iesaistījušies darbā un sarunās ar uzņēmējiem un iedzīvotājiem, lai lauksaimniecības zeme vairāk tiktu iznomāta un tādējādi arī sakopta. Pašvaldības ir palīdzējušas zemes īpašniekiem sazināties ar zemnieku saimniecību īpašniekiem, lai atrisinātu jautājumu par zemes nomu. Tādēļ to teritorijā liela daļa lauksaimniecības zemes tiek iznomāta vietējiem uzņēmējiem, ar kuru darbību nekopto īpašumu skaits ir ievērojami samazinājies.

2. Viena pašvaldība ar saviem saistošajiem noteikumiem, sākot no 2016. gada, piešķir nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu 50% apmērā no tā summas nodokļa maksātājam par zemi, uz kuras bioloģiskās lauksaimniecības kontroles sistēmā reģistrēta fiziska vai juridiska persona ražo bioloģiskās lauksaimniecības produkciju.

3. Vienā pašvaldības teritorijā notiek aktīvs darbs Sosnovska latvāņu ierobežošanā, ar ko tiek veicināta arī lauksaimniecības zemju apsaimniekošana.

4. Viena pašvaldība ir pieņēmusi saistošos noteikumus par administratīvā soda uzlikšanu par neapstrādātu LIZ.

5. Risinājumi NĪN piemērošanā neapstrādātai LIZ un neapstrādātās LIZ apsaimniekošanā

1. "Par nekustamā īpašuma nodokli" noteiktā pieeja, ka neapstrādātai LIZ tiek piemērota augstāka NĪN likme, ir jā saglabā, jo: likumā "Par nekustamā īpašuma nodokli" noteiktās NĪN likmes devušas pozitīvu rezultātu neapstrādāto LIZ platību samazināšanā. Neapstrādātās LIZ platības kopš 2010. gada, kad tika ieviesta NĪN papildlikme neapstrādātai LIZ, ir samazinājušās no 338,2 tūkst. ha līdz 238 tūkst. ha, jeb par gandrīz 30%. 2010. gadā saskaņā ar LAD datiem 14,4% jeb 338,2 tūkst. ha no kopējām LAD apsekotām LIZ platībām netika uzturēti labā lauksaimniecības stāvoklī. Savukārt 2020. gadā vien 10,7% jeb 238 tūkst. ha no kopējām LAD apsekotām LIZ platībām netika uzturēti labā lauksaimniecības stāvoklī; laikā no 2010. līdz 2019. gadam kopējās LIZ platības, pēc VZD informācijas, ir samazinājušās no 2,42 milj. ha līdz 2,3 milj. ha jeb gandrīz par 5%. Katru gadu palielinās apstrādātās LIZ platības, un laikā no 2010. līdz 2020. gadam saskaņā ar LAD informāciju LIZ platības, kas deklarētas platību maksājumu saņemšanai, ir palielinājušās no 1,58 milj. ha līdz 1,78 milj. ha jeb gandrīz par 13%. 2020. gadā LIZ platību lielums, kas deklarēts platību maksājumu saņemšanai, veido

80,2% no valstī kopējās LAD apsekotās koptās LIZ platības; no 89 pilsētu un novadu pašvaldībām 45 atzina, ka NĪN likmes ir efektīvas, 8 norādīja, ka nav efektīvas, savukārt 33 nesniedza atbildi. No 89 pilsētu un novadu pašvaldībām 11 pašvaldības uzskata, ka NĪN likmes ir jāpaaugstina, 5 pašvaldības uzskata, ka NĪN likmes ir jāsamazina, savukārt lielākā daļa pašvaldību, t.i., 57, ir norādījušas, ka NĪN likmes nav jāmaina. Likuma “Par nekustamā īpašuma nodokli” 3. pantā būtu jānosaka vienota NĪN likme neapstrādātai LIZ visās pašvaldībās, kā arī vienota NĪN papildlikme par neapstrādātu LIZ visās pašvaldībās, nosakot neapstrādātai LIZ kopējo NĪN likmi vismaz 4,5%, jo: pašvaldības diezgan kūtri ir izmantojušas ar 2013. gadu ieviestās tiesības pašām pašvaldībām noteikt NĪN likmes un neapstrādātai LIZ piemērot NĪN likmi robežās no 1,5 līdz 3 %, tādējādi neapstrādātai LIZ nosakot kopējo NĪN likmi pat līdz 4,5% (3% NĪN pamatlikmi + 1,5% NĪN papildlikmi);

2.2. tikai sešas novadu pašvaldības ir izmantojušas ar 2013. gadu tām dotās tiesības noteikt NĪN likmi neapstrādātai zemei virs 3%, tādējādi neapstrādātai LIZ nosakot kopējo NĪN likmi pat līdz 4,5% (3% NĪN pamatlikmi + 1,5% NĪN papildlikmi). Četras pašvaldības neapstrādātai LIZ piemēro likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” pieļaujamo maksimālo 4,5% NĪN kopējo likmi, bet tikai divas pašvaldības piemēro 4% NĪN kopējo likmi;

2.3. no 77 novadu pašvaldībām, kas nav izmantojušas likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” noteiktās tiesības un saistošajos noteikumos nav noteikušas citu NĪN likmi neapstrādātai LIZ, 10 novadu pašvaldības, kas nav izmantojušas likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” noteiktās tiesības un saistošajos noteikumos nav noteikušas citu NĪN likmi neapstrādātai LIZ, ir norādījušas, ka NĪN likme par neapstrādātu LIZ ir jāpaaugstina;

2.4. tajās pašvaldībās, kas izmantojušas likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” noteiktās tiesības piemērot NĪN likmi neapstrādātai zemei virs 3%, neapstrādātās LIZ platības samazinājušās straujāk nekā pašvaldībās, kas šo iespēju nav izmantojušas.;

2.5. liela daļa pašvaldību atzīst, ka patlaban noteiktā NĪN likme neapstrādātai LIZ nerada vēlmi sakārtot nekustamo īpašumu vai ļaut tajā saimniekot citam, jo papildus aprēķinātais NĪN neatsver izmaksas, kas ir jāiegulda LIZ apsaimniekošanā;

2.6. vairākas novadu pašvaldības aptaujā ir norādījušas, ka pašlaik nav taisnīgi, ka pašvaldībām ir dotas tiesības ar saistošajiem noteikumiem noteikt neapstrādātai LIZ paaugstinātas likmes, un aicina tomēr likumā noteikt vienādu NĪN likmi neapstrādātai LIZ visās pašvaldībās.

3. Jāprecizē likuma “Par nekustamā īpašuma nodokli” 3. panta pirmās daļas tiesību norma par pašvaldībām dotajām tiesībām noteikt NĪN likmes neapstrādātai LIZ robežās no 1,5 līdz 3% un papildus piemērot 1,5% NĪN papildlikmi, lai tiesību norma būtu nepārprotama un bez interpretācijas iespējām, jo:

3.1. pēc aptaujas rezultātiem var secināt, ka likuma “Par nekustamā īpašuma nodokli” pašreizējā redakcija nav skaidri saprotama. Dažas pašvaldības ar saviem saistošajiem noteikumiem ir noteikušas nevis NĪN pamatlikmi neapstrādātai LIZ robežās no 1,5 līdz 3%, bet gan papildlikmi, kas ir lielāka par 1,5%. Jāpiebilst, ka saskaņā ar likumu “Par nekustamā īpašuma nodokli” pašvaldībām nav tiesības mainīt NĪN papildlikmi ;

3.2. arī no vairāk pašvaldību sniegtajām atbildēm ir noprotams, ka patlaban tās jauc, kas ir likumā noteiktā NĪN pamatlikme un kas – NĪN papildlikme.

4. Likuma "Par nekustamā īpašuma nodokli" 3. pantā noteikt diferencētu NĪN papildlikmi par neapstrādātu LIZ, lai NĪN kopējā likme par neapstrādātu LIZ platību, kas vairākus gadus pēc kārtas ir atzīta par neapstrādātu un aizaugušu, ir vismaz 10%, jo:katru gadu novērojama negatīva tendence, ka aizvien vairāk kļūst to neapstrādāto LIZ platību, kas uzskatāmas par aizaugušām. Pēc LAD informācijas, 2010. gadā no kopējām neapstrādātām LIZ platībām tikai 46,3 tūkst. ha jeb 14% bija aizaugušas LIZ. Savukārt 2018. gadā par aizaugušām LIZ platībām uzskatāmi jau 77,7 tūkst. ha jeb 30% no kopējām neapstrādātām LIZ platībām;
 - 4.2. pēc LAD informācijas, aptuveni 77,7 tūkst. ha LIZ platības Latvijā ir aizaugušas, bet joprojām tiek uzskaitītas kā LIZ. Jāņem vērā, ka aizaugušo LIZ platību atgūšanai lauksaimnieciskajā ražošanā nepieciešami ievērojami ieguldījumi.
5. Izdarīt grozījumus normatīvajos aktos, ja tādi nepieciešami, lai pašvaldības varētu rosināt izmaiņas VZD Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā un varētu mainīt zemes lietošanas veidu un mērķi, pirms tās izsniedz būvatļauju LIZ teritorijā, jo:katru gadu palielinās arī tās neapstrādātā LIZ platība, kurā LAD konstatējis būvniecību. Saskaņā ar LAD informāciju laikā no 2010. līdz 2018.gadam neapstrādātā LIZ platība, kurā LAD konstatējis būvniecību, ir palielinājusies no 2633 līdz 3 349 ha jeb par 27%;
 - 5.2. vairākas pašvaldības uzskata, ka nepieciešams mainīt normatīvo regulējumu un īstenot pasākumus, kas atvieglotu zemes transformācijas kārtību vai zemes lietošanas veidu maiņu atbilstoši reālajai situācijai dabā;
 - 5.3. pašlaik zemes transformācija ir gan laikietilpīgs un birokrātisks, gan finansiāli dārgs pasākums, tāpēc zemes īpašnieki, kuriem šāda transformācija objektīvi būtu nepieciešama, tomēr izšķiras par tās atlikšanu, jo samaksāt aprēķināto NĪN par neapstrādātu LIZ ir izdevīgāk, nekā īstenot zemes transformāciju.
6. Aicināt pašvaldības noteikt administratīvo sodu par neapstrādātām zemes vienībām, kuru platība ir mazāka par vienu hektāru, jo:starpība starp VZD Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā reģistrētajām LIZ platībām un LAD apsekotajām LIZ platībām 2019. gadā bija 70 tūkstoši ha – tās tomēr ir ievērojamas platības, par kurām patlaban nav arī informācijas;
 - 6.2. arī novadu pašvaldība ir izteikusi priekšlikumu noteikt mazāku platību, piemēram, 0,5 ha, lai arī neapņemtās platības, kas ir tikai nedaudz mazākas par vienu hektāru, būtu apliktas ar papildlikmi un tā tiktu veicināta šo zemju apsaimniekošana;
 - 6.3. vairākas pašvaldības jau patlaban papildus NĪN likmēm par neapstrādātu LIZ ir pieņēmušas saistošos noteikumus par administratīvā soda uzlikšanu, ja LIZ netiek apstrādāta. Arī citas pašvaldības varētu ņemt piemēru no šīm pašvaldībām un rīkoties līdzīgi, lai veicinātu savā teritorijā neapstrādāto LIZ platību apsaimniekošanu.
7. Likumā "Par nekustamā īpašuma nodokli" jānosaka atbrīvojums no NĪN maksāšanas vismaz uz pieciem gadiem tiem lauksaimniekiem, kas iegādāto neapstrādāto LIZ atjaunojuši ražošanā vai uzsākuši sev piederošās neapstrādātās LIZ sakārtošanu, kā arī tiem zemes īpašniekiem, kas īstenojuši zemes transformāciju vai aktualizējuši zemes lietošanas veidu, jo:patlaban noteiktā NĪN likme par neapstrādātu LIZ nerada vēlmi sakārtot nekustamo īpašumu vai ļaut tajā saimniekot citam, jo papildus aprēķinātais NĪN neatsver izmaksas, kas jāiegulda LIZ apsaimniekošanā;
 - 7.2. pašvaldības aicina noteikt finansiālu palīdzību neapstrādātu zemju sakārtošanai, un

finansiāls atbalsts būtu atbrīvojums no NĪN maksāšanas turpmākos piecus gadus;

- 7.3. vairākas pašvaldības atzinušas, ka daudzas neapstrādātās LIZ platības nav piemērotas lauksaimnieciskai ražošanai, jo lauksaimniecības zeme bieži vien faktiski jau ir kļuvusi par meža zemi vai arī pārpurvojusies nestrādājošu meliorācijas sistēmu vai gruntsūdens līmeņa izmaiņu dēļ. Dažkārt lauksaimniecības zeme (saskaņā ar zemes robežu plānu) dabā ir vai nu purvs, ezers (krasta līnijas izmaiņu rezultātā), vai teritorija ar ļoti nelīdzenu kalnainu reljefu. Šādas teritorijas sakopt vai tajās īstenot lauksaimniecisko ražošanu reāli nav iespējams, tādēļ visdrīzāk ir nepieciešama zemes transformācija vai jāaktualizē zemes lietošanas mērķis;
 - 7.4. vairākas pašvaldības uzskata, ka nepieciešams mainīt normatīvo regulējumu un īstenot pasākumus, kas atvieglotu zemes transformācijas kārtību vai zemes lietošanas veida maiņu atbilstoši reālajai situācijai dabā, atvieglot arī administratīvo slogu un samazinot izmaksas. Nepieciešams samazināt gan VZD, gan arī Valsts meža dienesta sniegto pakalpojumu maksu un atvieglot administratīvo slogu īpašniekiem, lai tie aktualizētu datus par saviem īpašumiem.
8. Likuma "Par nekustamā īpašuma nodokli" 3.¹ panta otrās daļas 1. punktu un 5. panta ceturto daļu papildināt ar atsauci uz Komisijas 2013. gada 18. decembra Regulu (EK) Nr. 1408/2013 par Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108. panta piemērošanu *de minimis* atbalstam lauksaimniecības nozarē (Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2013. gada 24. decembris, Nr. L 352) un Komisijas 2014. gada 27. jūnija Regulu (EK) Nr. 717/2014 par Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108. panta piemērošanu *de minimis* atbalstam zvejniecības un akvakultūras nozarē (Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2014. gada 28. jūnijs, Nr. L190), jo patlaban pašvaldībām, nosakot nekustamā īpašuma nodokļa likmi vai nodokļa atvieglojumus, ir jāievēro Komisijas 2013. gada 18. decembra Regulas (ES) Nr. 1407/2013 par Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108.panta piemērošanu *de minimis* atbalstam (Dokuments attiecas uz EEZ) nosacījumi.
 9. Precizēt likuma "Par nekustamā īpašuma nodokli" 7. pantu, nosakot precīzu NĪN maksāšanas pienākuma rašanās un maksāšanas izbeigšanās brīdi par neapstrādātu LIZ, jo: likuma "Par nekustamā īpašuma nodokli" spēkā esošajā redakcijā ir noteikts, ka NĪN sāk maksāt ar nākamo taksācijas gadu pēc īpašuma tiesību vai valdījuma tiesību rašanās un ka NĪN maksāšanas pienākums izbeidzas ar nākamo taksācijas gadu pēc īpašuma tiesību vai valdījuma tiesību izbeigšanās. Likumā "Par nekustamā īpašuma nodokli" nav skaidri noteikts brīdis, kad izbeidzas pienākums maksāt NĪN par neapstrādātu LIZ, un kad rodas pienākums maksāt NĪN par neapstrādātu LIZ;
 - 9.2. pēc būtības NĪN par neapstrādātu LIZ vajadzētu maksāt tam zemes īpašniekam, kura bezdarbības dēļ ir aprēķināta NĪN papildlikme par neapstrādātu LIZ, tāpēc ka atbilstoši pašvaldību sniegtajai informācijai mēdz būt situācijas, kad jaunajam zemes īpašniekam nākas maksāt par iepriekšējā īpašnieka bezdarbību, lai gan jaunajam zemes īpašniekam, iegādājoties neapstrādātu LIZ, ir gan jāiegulda līdzekļi tās sakārtošanā, gan arī jāmaksā palielinātā NĪN likme. Tāpat mēdz būt situācijas, kad NĪN papildlikme par neapstrādātu LIZ tiek piemērota bijušajam neapstrādātās LIZ īpašniekam par to īpašumu, kas ir pārdots, kaut arī neapstrādāto LIZ nav apsaimniekojis un sakārtojis jaunais īpašnieks .
 10. Saglabāt likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 11.⁷ pantā noteikto atbrīvojumu un precizēt minētā likuma Pārejas noteikumu 108. punktu, nosakot, ka likuma 11.⁷ panta trešās

daļas 3. punktā minētos kritērijus nepiemēro vismaz līdz 2027. gada 31. decembrim, jo:patlaban saskaņā ar likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” Pārejas noteikumu 108. punktu ir noteikts, ka līdz 2023. gada 1. jūlijam likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 11.⁷ panta trešās daļas 3. punktā noteiktos kritērijus, kādiem jāatbilst LIZ pārdevējam, tādējādi paredzot, ka atbrīvojums no iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksāšanas pienākas jebkuram iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātājam, kurš LIZ pārdot lauksaimniecības produkcijas ražotājam;

10.2.mērķis šo pārejas noteikumu ieviešanai bija ieinteresēt personas, kuru īpašumā ir LIZ, vai kuras ir iegādājušās LIZ, lai to pārdotu tālāk, pārdot zemi lauksaimniecības produkcijas ražotājam, nevis nekustamā īpašuma brokerim, ārvalstu investoram vai citai personai, kuras nolūkos neietilpst tās izmantošana lauksaimniecības produkcijas ražošanai

10.3. aptuveni 238 tūkst. ha LIZ platību joprojām ir uzskatāmas par neapstrādātām un potenciāli tās vēl ir atgūstamas lauksaimnieciskajā ražošanā, tāpēc nepieciešams saglabāt likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 11.⁷ pantā noteikto atbrīvojumu no iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksāšanas par darījumiem, ar kuriem tiek atsavināta lauksaimniecības zeme, un pagarināt likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” Pārejas noteikumu 108. punktā noteikto atvieglojumu, lai nodrošinātu arī LIZ atgūšanu lauksaimnieciskajā ražošanā.

Secinājumi

1. Likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” noteiktās NĪN likmes ir bijušas efektīvas un devušas pozitīvu rezultātu neapstrādāto LIZ platību samazināšanā. Neapstrādātās LIZ platības kopš 2010. gada, kad tika ieviesta NĪN papildlikme par neapstrādātu LIZ, ir samazinājušās no 338,2 tūkst. ha līdz 238 tūkst. ha jeb gandrīz par 30%. 2010. gadā saskaņā ar LAD datiem 14,4% jeb 338,2 tūkst. ha no kopējām LAD apsekotajām LIZ platībām nebija uzturēti labā lauksaimniecības un vides stāvoklī. Savukārt 2020. gadā vien 10,7% jeb 238 tūkst. ha no kopējām LAD apsekotajām LIZ platībām nebija uzturēti labā lauksaimniecības un vides stāvoklī.
2. Laikā no 2010. līdz 2019. gadam kopējās LIZ platības saskaņā ar VZD informāciju ir samazinājušās no 2,42 milj. ha līdz 2,3 milj. ha jeb gandrīz par 5%. Tā kā LAD vizuāli apseko tikai tās kadastra vienības, kuras VZD Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā ir reģistrētas kā LIZ un kuru platība nav mazāka par vienu hektāru, tad LAD apsekotā platība atšķiras no VZD Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā reģistrētajām LIZ platībām. Attiecīgi katru gadu par 5,5% ir samazinājusies LAD apsekotā LIZ platība. Starpība starp VZD Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā reģistrētajām LIZ platībām un LAD apsekotajām LIZ platībām 2019.gadā bija 70 tūkstoši ha – tā tomēr ir ievērojama LIZ platība, par kuru pašlaik nav informācijas, vai tā ir apstrādāta vai neapstrādāta LIZ.
3. Katru gadu palielinās apstrādātā LIZ platība, un saskaņā ar LAD informāciju laikā no 2010. līdz 2020. gadam LIZ platības, kas deklarētas platību maksājumu saņemšanai, ir palielinājušās no 1,58 milj. ha līdz 1,78 milj. ha jeb gandrīz par 13%. 2020. gadā LIZ platību lielums, kas pieteikts LAD platību maksājumu saņemšanai, veido 80,2% no valstī LAD apsekotās koptās LIZ platības. Tas nozīmē, ka aptuveni 44 tūkstoši ha jeb gandrīz 20% koptas LIZ platības netiek pieteikti LAD platību maksājumu saņemšanai.
4. Katru gadu novērojama tendence, ka aizvien lielāka kļūst tā neapstrādātā LIZ platība, kas uzskatāma par aizaugušu. Pēc LAD informācijas, 2010. gadā no kopējām neapstrādātām LIZ platībām tikai 46,3 tūkst. ha, jeb 14% bija aizaugušas LIZ. Savukārt 2018. gadā par aizaugušām LIZ platībām uzskatāmi jau 77,7 tūkst. ha, jeb 30% no kopējām neapstrādātām LIZ platībām. Tas nozīmē, ka saskaņā ar VZD informāciju aptuveni 77,7 tūkst. ha LIZ platības Latvijā ir aizaugušas, bet joprojām tiek uzskaitītas kā LIZ. Jāņem vērā, ka, iespējams, daļu aizaugušās platības atgūt lauksaimnieciskajā ražošanā vairs nav iespējams, turklāt tam nepieciešami ievērojami ieguldījumi.
5. Ik gadu palielinās arī tā neapstrādātā LIZ platība, kurā LAD konstatējis būvniecību. Saskaņā ar LAD informāciju laikā no 2010. līdz 2018. gadam neapstrādātā LIZ platība, kurā LAD konstatējis būvniecību, ir palielinājusies no 2633 līdz 3349 ha jeb par 27%.
6. Laikā no 2010. līdz 2020. gadam neapstrādātās LIZ platības ir samazinājušās lielākajā daļā Latvijas teritorijas. Salīdzinājumam: 2010. gadā 40 novados neapstrādāto LIZ platību īpatsvars veidoja 20% no kopējām LIZ platībām novados, bet 2020. gadā šādu novadu skaits ir sarucis līdz 22.
7. Visvairāk neapstrādāto LIZ platību atrodas Latgales reģionā, t.i., 38% no kopējās neapstrādātās LIZ platības. Vislabāk ar neapstrādāto LIZ platību samazināšanu ir veicies

Kurzemes reģionam: tur tās ir samazinājušās no 61,2 tūkst. ha 2010. gadā līdz 28,9 tūkst. ha 2020.gadā jeb par 53%.

8. No 89 pilsētu un novadu pašvaldībām 45 atzina, ka NĪN likmes ir efektīvas, 8 norādīja, ka nav efektīvas, savukārt 33 nesniedza atbildi. No 89 pilsētu un novadu pašvaldībām 11 pašvaldības uzskata, ka NĪN likmes ir jāpalielina, 5 pašvaldības uzskata, ka NĪN likmes ir jāsamazina, bet lielākā daļa pašvaldību – 57 – ir norādījušas, ka NĪN likmes nav jāmaina.
9. No 84 novada pašvaldībām četras pašvaldības savā teritorijā esošai neapstrādātai LIZ piemēro likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” pieļaujamo maksimālo 4,5% NĪN likmi un tikai divas pašvaldības piemēro 4%. No 84 novada pašvaldībām 77 pašvaldības piemēro 3% NĪN likmi, savukārt viena pašvaldība vispār nepiemēro NĪN papildlikmi neapstrādātai LIZ.
10. No 77 novadu pašvaldībām, kas nav izmantojušas likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” noteiktās tiesības un saistošajos noteikumos nav noteikušas citu NĪN likmi neapstrādātai LIZ, 10 ir norādījušas, ka NĪN likme par neapstrādātu LIZ ir jāpaaugstina. Savukārt 5 pašvaldības uzskata, ka NĪN likme ir jāsamazina.
11. Tajās pašvaldībās, kas izmantojušas likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” noteiktās tiesības piemērot NĪN likmi neapstrādātai zemei virs 3%, neapstrādātās LIZ platības samazinājušās straujāk nekā pašvaldībās, kas šo iespēju nav izmantojušas.
12. Visās pašvaldībās jābūt noteiktai vienādai NĪN likmei par neapstrādātu LIZ. Tas būtu gan taisnīgāk pret visiem zemes īpašniekiem, gan efektīvāk, lai lauksaimniecībā esošās zemes tiktu apstrādātas vai iznomātas personām, kas tās var apstrādāt.
13. Patlaban noteiktā NĪN likme par neapstrādātu LIZ nerada vēlmi sakārtot nekustamo īpašumu vai ļaut tajā saimniekot citam, jo papildus aprēķinātais NĪN neatsver izmaksas, kas jāiegulda LIZ apsaimniekošanā.
14. Likuma “Par nekustamā īpašuma nodokli” spēkā esošā tiesību norma par pašvaldībām dotajām tiesībām noteikt NĪN likmes neapstrādātai LIZ robežās no 1,5 līdz 3% un papildus piemērot 1,5% NĪN papildlikmi nav nepārprotama. Vairākas pašvaldības ar saviem saistošajiem noteikumiem ir noteikušas nevis NĪN pamatlikmi neapstrādātai LIZ robežās no 1,5 līdz 3%, bet gan papildlikmi, kas ir lielāka par 1,5%. Arī no dažu pašvaldību sniegtajām atbildēm bija noprotams, ka pašlaik tās jauc, kas ir likumā noteiktā NĪN pamatlikme un kas – NĪN papildlikme.
15. Pašlaik pašvaldībām ir jāievēro likuma “Par nekustamā īpašuma nodokli” tiesību normas un, nosakot NĪN likmi vai nodokļa atvieglojumus, arī Komisijas 2013. gada 18. decembra Regulas (ES) Nr. 1407/2013 par Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108. panta piemērošanu *de minimis* atbalstam (Dokuments attiecas uz EEZ) (Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2013. gada 24. decembris, Nr. L352/1) nosacījumi.
16. Daļa no pašlaik neapstrādātās LIZ platības nav piemērota lauksaimnieciskai ražošanai, jo lauksaimniecības zeme bieži vien faktiski ir jau kļuvusi par meža zemi vai arī pārpurvojušies nestrādājošu meliorācijas sistēmu vai gruntsūdens līmeņa izmaiņu dēļ. Dažkārt lauksaimniecības zeme (saskaņā ar zemes robežu plānu) dabā ir vai nu purvs, ezers (krasta līnijas izmaiņu rezultātā), vai teritorija ar ļoti nelīdzenu kalnainu reljefu. Šādas teritorijas sakopt vai tajās īstenot lauksaimniecisko ražošanu reāli nav iespējams. Arī šādas zemes atgūšana lauksaimnieciskajā ražošanā bieži vien ir ekonomiski neizdevīga

nesamērojamo izmaksu dēļ.

17. Patlaban zemes transformācija ir gan laikietilpīgs un birokrātisks, gan finansiāli dārgs pasākums, tāpēc zemes īpašnieki, kuriem šāda transformācija objektīvi būtu nepieciešama, tomēr izšķiras par tās atlikšanu, jo samaksāt aprēķināto NĪN par neapstrādātu LIZ ir izdevīgāk nekā īstenot zemes transformāciju.
18. Likuma "Par nekustamā īpašuma nodokli" 7. pantā nav skaidri noteikts brīdis, kad izbeidzas pienākums maksāt NĪN par neapstrādātu LIZ un rodas pienākums maksāt NĪN par neapstrādātu LIZ. Pēc būtības NĪN par neapstrādātu LIZ vajadzētu maksāt tam zemes īpašniekam, kura bezdarbības dēļ ir aprēķināta NĪN papildlikme par neapstrādātu LIZ.

Priekšlikumi

1. Saglabāt likumā "Par nekustamā īpašuma nodokli" noteikto pieeju, ka par neapstrādātu LIZ tiek piemērota lielāka NĪN likme.
2. Noteikt likuma "Par nekustamā īpašuma nodokli" 3. pantā vienotu NĪN likmi par neapstrādātu LIZ visās pašvaldībās, kā arī vienotu NĪN papildlikmi par neapstrādātu LIZ visās pašvaldībās, paredzot neapstrādātai LIZ kopējo NĪN likmi vismaz 4,5% apmērā.
3. Precizēt likuma "Par nekustamā īpašuma nodokli" 3. panta pirmās daļas tiesību normu par pašvaldībām dotajām tiesībām noteikt NĪN likmes neapstrādātai LIZ robežās no 1,5 līdz 3% un papildus piemērot 1,5% NĪN papildlikmi, lai tiesību norma būtu nepārprotama un bez interpretācijas iespējām.
4. Likuma "Par nekustamā īpašuma nodokli" 3. pantā noteikt diferencētu NĪN papildlikmi par neapstrādātu LIZ, lai NĪN kopējā likme par neapstrādātu LIZ platību, kas vairākus gadus pēc kārtas ir atzīta par neapstrādātu un aizaugušu LIZ, ir vismaz 10%.
5. Izdarīt grozījumus normatīvajos aktos, lai pašvaldības varētu rosināt izmaiņas VZD Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā un varētu mainīt zemes lietošanas veidu un mērķi, pirms tās izsniedz būvatļauju LIZ teritorijā.
6. Aicināt pašvaldības noteikt administratīvo sodu par neapstrādātām zemes vienībām, kuru platība ir mazāka par vienu hektāru.
7. Likumā "Par nekustamā īpašuma nodokli" noteikt atbrīvojumu no NĪN maksāšanas vismaz uz pieciem gadiem tiem lauksaimniekiem, kas atjaunojuši LIZ ražošanā vai uzsākuši tās sakārtošanu, kā arī tiem zemes īpašniekiem, kas īstenojuši zemes transformāciju vai aktualizējuši zemes lietošanas veidu.
8. Likuma "Par nekustamā īpašuma nodokli" 3.¹ panta otrās daļas 1. punktu un 5. panta ceturto daļu papildināt ar atsauci uz Komisijas 2013. gada 18. decembra Regulu (EK) Nr. 1408/2013 par Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108. panta piemērošanu *de minimis* atbalstam lauksaimniecības nozarē (Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2013. gada 24. decembris, Nr. L 352) un Komisijas 2014. gada 27. jūnija Regulu (EK) Nr. 717/2014 par Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108. panta piemērošanu *de minimis* atbalstam zvejniecības un akvakultūras nozarē (Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2014. gada 28. jūnijs, Nr. L190), lai pašvaldības varētu piemērot NĪN atvieglojumus un atbrīvojumus arī lauksaimniekiem un zivsaimniekiem.

9. Precizēt likuma “Par nekustamā īpašuma nodokli” 7. pantu, nosakot precīzu NĪN maksāšanas pienākuma rašanās un izbeigšanās brīdi par neapstrādātu LIZ.
10. Saglabāt likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 11.⁷ pantā noteikto atbrīvojumu no iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksāšanas par darījumiem, ar kuriem tiek atsavināta lauksaimniecības zeme, un precizēt minētā likuma Pārejas noteikumu 108. punktu, nosakot, ka likuma 11.⁷ panta trešās daļas 3. punktā minētos kritērijus nepiemēro vismaz līdz 2027. gada 31. decembrim.

Zemkopības ministrs

K. Gerhards